ПАУЛО КОЕЛЬО

АЛХІМІК

Переклад з португальської Віктора Морозова

ПЕРЕДМОВА

Необхідно сказати, що "Алхімік" є символічним твором, на відміну від "Денника Мага", який базувався на реальних подіях.

Протягом одинадцяти років я студіював Алхімію. Прості ідеї перетворення металів у золото, або добуття Еліксиру Життя так мене захопили, що я, не задумуючись, перейшов кілька магічних ініціацій. Зізнаюся, що Еліксир Життя спокусив мене найбільше: до того, як я осягнув і відчув присутність Бога, думка про те, що одного дня все закінчиться, здавалася мені нестерпною. Настільки, що дізнавшись про можливість добути рідину, здатну на багато років продовжити моє існування, я вирішив присвятити себе цій справі душею й тілом.

Була епоха великих соціальних трансформацій — початок сімдесятих, — але ще не з'являлися серйозні публікації на тему Алхімії. Я почав, як один із персонажів твору, витрачати всі гроші на дорогі імпортні книжки і присвячував увесь час вивченню складної символіки. В Ріо— де-Жанейро я натрапив на кількох осіб, які серйозно займалися Архитвором, але вони відмовились мене прийняти. Зустрів також багатьох інших "алхіміків", які мали свої лабораторії й обіцяли за солідну винагороду навчити мене секретів Ремесла; сьогодні я розумію, що вони й самі не знали, чого вчили.

Попри всі мої намагання, результати були абсолютно нульовими. Не відбувалося нічого з того, про що говорилось у заплутаних текстах алхімічних манускриптів. Там було повно символів — драконів, левиць,

сонць, місяців та меркуріїв, і мене не покидало враження, що я обрав невірний шлях, бо мова символів була надто двозначною. 1973 року, зневірившись через відсутність будь-якого прогресу, я вчинив вельми безвідповідально. У той час, за контрактом із Міністерством освіти, я проводив заняття в державному театрі й вирішив залучити своїх студентів до експериментальних театральних студій на тему Смарагдової Табули. Все це. вкупі з моїми екскурсами в небезпечні місцини Магії, призвело до того, що наступного року я на власній шкірі відчув справедливість приказки: "Що посієш, те й пожнеш". Всі мої плани потерпіли крах.

Наступних шість років я досить скептично відносився до всього, що пов'язане з містикою. За час цієї духовної еміграції навчився багатьох важливих речей: що ми приймаємо істину тільки тоді, коли перше відкидаємо її в глибині душі; що ми не повинні втікати від власної долі і що рука Бога безмежно щедра, незважаючи на його суворість.

1981 року я зустрів Магістра ордену R. A. M. [Regnum Agnus Mundi (лат.)], який повернув мене на призначений мені шлях. В той час я знову, на свій страх і ризик, узявся за Алхімію. Однієї ночі, після виснажливої сесії з телепатії, я запитав, навіщо алхімікам така складна, незрозуміла мова.

— Існують алхіміки трьох категорій, — сказав Магістр. — Ті, яких важко зрозуміти, бо вони самі не знають, що говорять; ті, яких важко зрозуміти, бо вони знають, що говорять, але знають і те, що мова Алхімії звернена до серця, не до розуму.

— А третя категорія? — спитав я.

— Це ті, які взагалі не говорять про Алхімію, але які знайшли Філософський Камінь.

І тоді мій Магістр (а він належав до другої категорії) вирішив дати мені уроки Алхімії. Він пояснив, що символічна мова, яка мене так дратувала й збивала з пантелику, була єдиним засобом проникнення в Душу Світу, або "колективну підсвідомість" за Юнґом. Розповів про Особисту Леґенду та Божі Знаки — поняття, що їх мій раціональний інтелект відмовлявся визнавати через їх простоту. Розкрив, що не тільки вибрані, а всі без винятку людські створіння здатні осягнути Архитвір. Звичайно, не завжди він являється у вигляді яйця або флакону з рідиною, але всі ми, без сумніву, можем зануритися в Душу Світу.

Тому й "Алхімік" — символічний твір. На його сторінках я виклав те, чого навчився сам, але й віддав належне видатним авторам, які опанували Всесвітню Мову: Гемінґвеєві, Блейкові, Борхесу (який в одному з оповідань також використав перську леґенду), Малба Тагану та іншим.

На завершення, як ілюстрацію до того, що сказав мій Магістр про алхіміків третьої категорії, подаю притчу, яку він сам мені розповів у своїй лабораторії.

"Діва Марія з малим Ісусом на руках вирішила зійти на землю й відвідати один монастир. Горді отці поставали в чергу й кожен представлявся Діві, виявляючи шану. Одні декламували чудові поеми, другі демонстрували знання Біблії, треті перераховували імена всіх святих. І так усі, монах за монахом, вшанували Богородицю з малим Ісусом.

Наприкінці черги стояв найнепомітніший чернець цього монастиря, який ніяк не міг вивчити мудрі тексти книжок. Він був простого роду; батьки його виступали в старенькому цирку, і все, чого вони могли його навчити, це жонглювати й показувати трюки.

Коли надійшла його черга, отці хотіли припинити вшанування, бо колишній жонглер все одно не мав що сказати й лише зіпсував би

враження про монастир. Але він так само відчував сердечну потребу присвятити що-небудь Ісусові й Діві.

Соромлячись і відчуваючи на собі докірливі погляди братів, він витягнув з кишені кілька помаранчів й почав жонглювати ними в повітрі — єдине, що вмів добре робити.

Цієї ж миті маленький Ісус на колінах у Марії засміявся й заплескав у долоні. І Богородиця дала ченцеві потримати немовля".

Автор

Коли ж вони були в дорозі, Ісус увійшов в одне село, і якась жінка, Марта на ім'я, прийняла його в хату. Була ж у неї сестра, що звалася Марія; ця, сівши в ногах Господа, слухала Його слово.

Марта ж клопоталась усякою прислугою. Наблизившись, каже: "Господи, чи тобі байдуже, що сестра моя покинула на мене всю роботу? Скажи їй, щоб мені допомогла".

Озвався Господь до неї і промовив: "Марто, Марто, ти побиваєшся і клопочешся про багато, одного ж потрібно. Марія вибрала кращу частку, що не відніметься від неї".

Лука, 10:38—42

ПРОЛОГ

Алхімік взяв до рук книгу, залишену кимось із каравану. Вона не мала обкладинки, але збереглося ім'я автора — Оскар Вайльд. Гортаючи сторінки, він натрапив на оповідання про Нарциса.

Алхімік знав леґенду про Нарциса — юнака, який щодня над озером милувався власною вродою. Одного ранку він так захопився собою, що впав до озера й потонув. На березі виросла квітка, яку назвали нарцисом.

Але на цьому Оскар Вайльд не закінчив свого оповідання.

Він ще розповів про те, як лісові німфи Ореади, з'явившися там після смерті Нарциса, побачили, що озеро прісної води стало озером солоних сліз.

— Чому ти плачеш? — запитали Ореади.

— Я плачу за Нарцисом, — відповіло озеро.

— Нічого дивного, — сказали німфи, — ми також бігали за ним у лісі, але лиш ти могло зблизька бачити його красу.

— А що... хіба Нарцис був гарний? — запитало озеро.

— Кому ж про це знати, як не тобі? — здивувались Ореади. — Таж саме біля тебе він щодня ставав навколішки і тішився собою!

Озеро на якийсь час замовкло. Врешті-решт воно сказало:

— Я плачу за Нарцисом, хоча ніколи й не зауважило, що Нарцис був гарний. Я плачу, бо щоразу, коли він схилявся наді мною, в його очах я бачило віддзеркалення моєї краси.

— Яка гарна притча, — подумав Алхімік.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Юнака звали Сантьяго. Вже сутеніло, коли він нарешті добрався зі своєю отарою до старої занедбаної церковці. Склепіння давно вже завалилося, а на тому місці, де колись була захристія, тепер височів розлогий платан.

Юнак вирішив переночувати тут. Він припильнував, щоб усі вівці зайшли у розвалену браму, а тоді загородив її дошками, щоб вони не порозбрідалися вночі. Не те, щоб у цій околиці водилися вовки, просто одного разу, коли від гурту відбилася вівця, він змарнував цілісінький день на її розшуки.

Кожухом він позмітав з долівки пил і приліг, замість подушки поклавши під голову книжку, яку щойно закінчив читати. Перше ніж заснути, вирішив, що надалі читатиме грубші книжки — вони не так швидко закінчуються, та й спати на них вигідніше.

Коли прокинувся, було ще темно. Глянувши вгору, юнак побачив крізь напівзруйновану покрівлю сяйво зірок.

"Добре було б ще трохи поспати", — подумав він. Йому приснився той самий сон, що й минулого тижня, і знову він прокинувся раніше, ніж сон закінчився.

Він підвівся й випив ковточок вина. Тоді ухопив свою ґирлиґу й почав розштурхувати сплячих овечок. Він вже помітив, що варто йому прокинутись, як більшість тварин також починали ворушитися. Так ніби якась загадкова сила в'язала його життя з життям овець, котрі оце вже два роки блукали разом з ним у пошуках їжі й води. "Вони вже так звикли до мене, що вивчили мій розклад", — сказав він упівголоса. Замислившись, подумав, що могло б бути й навпаки, себто, що це він міг пристосуватися до їхнього трибу життя.

Деякі вівці, одначе, аж ніяк не бажали прокидатися. Юнак штурхав їх, називаючи кожну по імені. Він вірив, що вівці його розуміють. Тому

деколи перечитував їм найцікавіші розділи з книжок, розповідав, як самотньо, а чи радісно буває в полі чабану, або ж ділився новинами з містечок, які траплялися їм на шляху.

Але останніми днями він безупинно говорив про одне: про дівчину, крамареву доньку із села, що до нього лишалося йти якихось чотири дні. Тільки один раз він був у цьому селі, рік тому. Її батько, власник крамнички з тканинами, остерігаючись шахрайства, завжди вимагав, щоб овець стригли лише у його присутності. Юнакові розповів про цього крамаря його товариш, то він і привів туди свою отару.

— Я хотів би продати трохи вовни, — сказав крамареві юнак.

Той був заклопотаний торгівлею, тому звелів зачекати до полудня. Отож юнак присів собі на сходах біля крамниці й витягнув із торби книгу.

— А я й не знала, що пастухи вміють читати, — почув він за спиною дівочий голос.

Дівчина була типова андалузійка, з чорним волоссям, що спадало їй на плечі, й очима, успадкованими від войовничих маврів.

— Взагалі-то я вчуся не стільки з книжок, як від овець, — відповів він.

Вони розмовляли понад дві години. Дівчина — а це й була донька крамаря — розповідала про сільське життя, однакове й буденне. Пастушок описував їй поля Андалузії та ділився новинами з містечок, у яких побував. Говорити з нею було набагато приємніше, ніж з вівцями.

— Як ти навчився читати? — запитала дівчина.

— Як усі, — відповів він. — У школі.

— Але, якщо ти вмієш читати, чому ж лишився простим чабаном?

Юнак щось пробурмотів, уникаючи відповіді. Він знав, що їй цього не зрозуміти. Знову він почав описувати свої пригоди, і мавританські очі раз по раз округлювалися то від жаху, то від здивування. Минав час, і юнакові хотілося, щоб цей день не кінчався ніколи, щоб її батько був постійно заклопотаний, а йому довелося б чекати кілька днів. Він раптом відчув щось таке, чого не знав раніше: йому захотілося назавжди залишитись у цьому селі. Біля цієї чорнявої дівчини його життя стало б цілком інакшим.

Та врешті-решт з'явився крамар і розпорядився, щоб юнак постриг чотирьох овець. Заплативши за вовну, звелів йому вернутися через рік.

І ось тепер через чотири дні він знову буде там. Йому було радісно й тривожно водночас — а що, як дівчина давно його забула? Скільки ж чабанів побувало вже там, торгуючи вовною.

— Нічого страшного, — переконував він своїх овечок. — Є повно дівчат і в інших селах.

Та в глибині душі він знав, що це не так. Також він знав, що й пастухи, й моряки, й торговці завжди знаходять собі місцину, де мешкає хтось такий, задля кого вони відмовляються від радощів безтурботного блукання по світах.

Вже розвиднювалось, і пастушок погнав своїх овець назустріч сонцю. "Їм ніколи нічого не треба вирішувати", — подумав він. "Можливо, тому вони й туляться до мене".

Лиш одне цікавило овець — їжа й вода. Доки юнак знаходив для них найкращі пасовища в Андалузії, вони залишалися його вірними друзями. Звичайно, дні минали для них однаковісінько, а години від сходу й до заходу сонця тяглися безконечно; протягом свого короткого життя вони

не читали жодних книжок і не розуміли ані слова, коли чоловіки обмінювалися сільськими новинами. Їм було досить їжі й води, і це все. Натомість вони щедро віддавали свою вовну, свою прихильність і — раз на якийсь час — своє м'ясо.

"Якби я раптом став якоюсь потворою й почав їх убивати, вони б цього навіть не збагнули й покірно сконали", — подумав юнак. "Бо вони довірилися мені й забули, як керуватися інстинктами. Я ж даю їм воду та їжу".

Ці думки трохи збентежили юнака. Можливо, церква, з нутра якої проростав платан, була зачарована? Вже вдруге йому тут наснився однаковий сон, а тепер ще й вірні друзі починають дратувати. Ковтнувши вина, яке залишилося ще з вечері, він щільніше загорнувся у свій кожух. Знав, що через кілька годин, коли сонце опиниться в зеніті, спека стане такою нестерпною, що отару вже годі буде провадити далі. Влітку о цій порі вся Іспанія засинала. Гаряч не спадала аж до сутінків, і весь цей час він мусив волочити за собою кожуха. Проте як тільки починав нарікати на свій тягар, відразу ж пригадував, що лише завдяки кожухові й витримує ранкову холоднечу.

"Треба бути завжди готовим до несподіванок", — подумав він, дякуючи кожухові навіть за те, що той важкий.

Кожух мав своє призначення, а юнак своє. Його життєвою метою були мандри, і після дворічних блукань землями Андалузії він уже знав усі її містечка. Цього разу він збирався пояснити дівчині, як сталося, що він, простий чабан, навчився читати — він-бо відвідував семінарію, поки йому не виповнилося шістнадцять. Батьки хотіли, щоб він став священиком, гордістю простої селянської родини, що тяжко працювала лише для того, аби здобути собі їжу й воду — як і вівці. Він вивчав іспанську мову, латину й богослов'я. Проте вже з самого дитинства мріяв пізнати світ, що було для нього важливіше, ніж пізнавати Бога й природу людських гріхів. Одного дня, під час відвідин родини, він

набрався відваги й зізнався батькові, що не хоче бути священиком. Він хоче мандрувати.

— В нашому селі, сину, бувають люди з усього світу, — сказав йому батько. — Вони завжди чогось шукають, та залишаються такими, як були. Вони спинаються на гору, щоб побачити наш замок, а тоді кажуть, що колись було краще, ніж тепер. Хто має світле волосся, хто темну шкіру, але нічим вони не ліпші від наших односельців.

— Так, але їхніх замків я ще не бачив, — пояснив юнак.

— Ці люди, побачивши нашу землю й наших жінок, кажуть, що воліли би завжди тут жити, — вів своє батько.

— Але я хотів би побачити їхню землю й їхніх жінок, — відізвався син. — Бо чомусь вони в нас не залишаються.

— Вони мають купу грошей, — доводив своє батько. — А серед таких, як ми, мандрують хіба що пастухи.

— Ну, то й я стану пастухом.

Батько замовк. Наступного дня він дав синові гаманця з трьома золотими монетами.

— Колись я знайшов їх у полі. Я беріг їх тобі на придане. Купи собі отару і йди у світ, — аж поки не збагнеш, що наш замок найкращий, а жінки найгарніші.

І поблагословив його. У батькових очах юнак теж побачив бажання піти у світ. Це бажання жило й досі, хоча вже десятки років батько намагався заглушити його постійною боротьбою за воду, їжу та місце, де міг би засинати щоночі, все своє життя.

Небокрай забарвився в червоне, а тоді з'явилося сонце. Юнак пригадав розмову з батьком і відчув радість; він уже бачив багато замків і жінок (хоча жодна з них не дорівнювалась тій, що зустрічатиме його за кілька днів). Він мав кожуха, книгу, яку міг виміняти на іншу, та отару овець. Але найголовніше, що кожного дня він здійснював найбільшу мрію свого життя — він мандрував. Якби йому набридли поля Андалузії, він міг би продати свої вівці і стати моряком. А коли й море набридло б, то мав би перед собою сотні інших міст, інших жінок та інших нагод, щоб бути щасливим!

"Не знаю, як можна знайти Бога в семінарії", — подумав він, спостерігаючи за сходом сонця.

Мандруючи, він кожного разу намагався йти інакшим шляхом. Він ще ніколи не зупинявся у цій старій церковці, хоча багато разів проходив повз неї. Світ був великим і невичерпним; варто лишень було дозволити вівцям самим вибирати дорогу, як перед ними відкривалося безліч цікавих речей. "Але вони й не помічають, що йдуть щодня новим шляхом. Міняються пасовища, міняються пори року, а вони тільки й дбають, що про їжу та воду".

"А може, ми всі такі", — міркував юнак. "Навіть я — відколи зустрів доньку крамаря, зовсім перестав думати про інших дівчат".

Глянувши на сонце, він прикинув, що буде в Таріфі ще перед полуднем. Там він обміняє свою книгу на грубший том, наповнить пляшку вином, поголиться й підстриже собі волосся: мусить бути готовим до зустрічі з дівчиною, не припускаючи й думки, що якийсь інший чабан, з більшою отарою овець, міг би там опинитися раніше за нього й попросити її руки.

"Коли маєш змогу здійснювати мрію, то й життя цікавіше", — подумав він, глянувши ще раз на сонце й прискоривши ходу. Раптом пригадав, що в Таріфі живе стара жінка, яка тлумачить сни. Від неї він і

довідається, що означає той сон, який йому вже вдруге приснився цієї ночі.

Стара запровадила хлопця до кімнати, яку від вітальні відділяла завіса з кольорового пластику. Там був стіл, двоє стільців і образ Святого Серця Ісусового.

Жінка сіла, звелівши присісти і йому. Тоді взяла його за обидві руки й почала тихо молитися.

Це була якась циганська молитва. Юнакові вже доводилося стрічати циган; вони також мандрували, тільки що без отар. Казали, що вони завжди когось обшахровують. Також казали, що вони уклали угоду з дияволом і викрадають дітей, аби ті їм були за рабів у їхніх загадкових таборах. У дитинстві юнак смертельно боявся циган, і, коли стара взяла його за руки, цей страх знову вернувся.

"Але тут є образ Святого Серця", — подумав він, намагаючись заспокоїтися. Він не хотів, щоб почали тремтіти руки і стара це помітила. Мовчки він проказав "Отче наш".

— Цікаво, — сказала жінка, не відводячи погляду від його рук, і знову замовкла.

Юнак почав нервуватися. Руки таки затремтіли, й жінка це відчула. Він рвучко забрав їх назад.

— Я не для того прийшов, щоб мені гадали, — сказав він, шкодуючи вже, що опинився тут. Мабуть, краще заплатити їй і піти геть, хай навіть нічого й не довідавшись. Не такий уже й важливий той сон.

— Ти прийшов, щоб збагнути сни, — мовила стара. — А сни — мова Бога. Коли він говорить мовою світу, я можу це витлумачити. Та коли він

говорить мовою душі, збагнути можеш тільки ти сам. Як би там не було, але заплатити тобі доведеться.

"Чергова витівка", — подумав хлопець, але вирішив ризикнути. Життя чабана сповнене ризику — то вовки, то посуха, але тому воно й цікаве.

— Я двічі бачив однаковий сон, — сказав він. — Мені снилося, що я в полі зі своїми вівцями, і тут з'являється дитина й починає з ними бавитися. Я цього не люблю, бо вівці лякаються чужаків. Проте дітей вони чомусь ніколи не бояться. Не знаю чому. Не знаю, як тварини відрізняють дітей від дорослих.

— Ти сон розказуй, — сказала жінка. — Мені треба вечерю готувати. Крім того, в тебе й так мало грошей, то не забирай мого часу.

— Дитина якийсь час вовтузилася з моїми вівцями, — зніяковіло повів далі юнак. — А тоді раптом взяла мене за руки й перенесла до єгипетських Пірамід.

Він спинився на мить, бо не знав, чи стара щось тямить про єгипетські Піраміди. Але вона мовчала.

— Там, біля єгипетських Пірамід, — останні два слова він вимовив повільно, щоб стара могла зрозуміти, — дитина й каже: "Якщо ти сюди дійдеш, то знайдеш захований скарб". А коли вона вже ось-ось мала показати мені точне місце, я прокидався. Обидва рази.

Якийсь час жінка мовчала. Тоді знову взяла його долоні й почала уважно їх розглядати.

— Зараз я нічого з тебе не візьму, — сказала вона. — Але віддаси мені десяту частину скарбу, якщо його знайдеш.

Юнак радісно розсміявся. Він зможе заощадити ті грошенята, які ще в нього лишилися, завдяки сну про захований скарб!

— Ну, то поясніть сон, — попросив він.

— Спочатку поклянись. Поклянись, що віддаси десяту частку скарбу взамін за те, що я розповім.

Пастушок дав таку клятву. Стара звеліла йому поклястися вдруге, дивлячись цього разу на образ Святого Серця Ісусового.

— Це сон на мові світу, — сказала вона. — Я можу його розтлумачити, хоча це й нелегко. Тому я вважаю, що заслуговую частини скарбу. А ось тобі моє тлумачення: ти маєш вирушити до Пірамід в Єгипті. Я ніколи не чула про них, але якщо дитина тобі їх показала, значить, вони існують. Там ти знайдеш скарб, завдяки якому розбагатієш.

Юнак спочатку здивувався, а тоді почав дратуватися. Він не для цього розшукував цю стару! Але тут він згадав, що за це не потрібно платити.

— Мені не варто було марнувати час, — сказав він.

— Я попереджала, що твій сон складний. Найдивнішими є власне прості речі; лише мудреці й маги здатні збагнути їх. Я не мудрець, тому навчилася тільки гадати.

— Ну, а як же мені добратися до Єгипту?

— Моя справа тлумачити сни. Я не знаю, як їх здійснювати. Через те й живу на кошт своїх дочок.

— А якщо я ніколи не доберуся туди?

— То я лишуся без платні. Не вперше.

І жінка не сказала більше нічого. Звеліла лише, щоб юнак забирався геть, бо й так уже згаяла з ним забагато часу.

Розчарований юнак вирішив, що ніколи більше не віритиме у сни. Згадавши, що мав дещо залагодити, він купив на ринку харчі, обміняв свою книгу на грубшу, а тоді знайшов на ринковому майдані лаву, де можна було посмакувати свіжим вином. День був спекотний, і вино приємно збадьорювало. Овець він залишив під міськими воротами, у стайні свого приятеля. В юнака тут було багато знайомих, і це також якоюсь мірою пояснювало його любов до мандрів. Він завжди знаходив нових друзів, але не мусив бути з ними щодня. Коли ми бачимо постійно одних і тих самих людей — як це було в семінарії, — вони стають часткою нашого життя. А потім поривaються змінити це наше життя. Якщо ж їм це не вдається, починають гніватися. Бо кожен знає достеменно, як мають жити інші.

Але ніхто не знає, як жити йому самому. Як ота циганка, що тлумачить сни, не знаючи, як їх здійснити.

Перш ніж рушити в дорогу зі своїми вівцями, він вирішив зачекати, щоб сонце спустилося нижче. До зустрічі з донькою крамаря лишалося три дні.

Він почав читати грубезну книгу, яку придбав у місцевого отця. Розповідь починалася з опису похорону. Імена персонажів були дивні й незрозумілі. Якби він колись взявся писати книгу, подумав юнак, то виводив би своїх дійових осіб поступово, щоб не змушувати читача запам'ятовувати усіх відразу.

Коли почав зосереджуватися над книгою — а вона захопила його, бо похорон відбувався зимою, й це навіювало відчуття приємної прохолоди, — якийсь старий підсів до нього й спробував зав'язати розмову.

— Що вони там роблять? — запитав старий, показуючи на людей на майдані.

— Працюють, — сухо відповів юнак, вдаючи, що заглиблений у книгу. Насправді він думав про те, як стригтиме овець на очах у крамаревої доньки, показуючи, який він вправний. Багато разів він уявляв собі цю сцену: щоразу дівчина приходила в захват, коли він пояснював, як треба стригти овець — від хвоста до голови. А ще він розповідав би їй різні цікаві історії. Він їх вичитав у книжках, але міг би подати так, ніби трапилися вони йому. Вона нічого не запідозрить, бо не вміє читати.

Старий тим часом не відступався. Він поскаржився на втому, на те, що його мучить спрага, й попросив ковточок вина. Юнак подав йому пляшку в надії, що старий нарешті піде собі геть.

Але тому явно хотілося балакати. Він запитав, що воно за книга, і юнакові закортіло пересісти на іншу лавку, але батько вчив його бути чемним зі старшими. Тому він мовчки подав старому книгу — по-перше, тому що сам не знав, як вимовити її назву, а по-друге, якщо старий не вміє читати, то знітиться і пересяде.

— Гм... — протягнув старий, розглядаючи книгу з усіх боків, наче яку дивовижу. — Це важлива книга, та надто вже плутана.

Юнак був вражений. Старий не лише вмів читати, а й навіть знав цю книгу! Коли ж вона така плутана, то можна обміняти її на іншу.

— Це книга про те ж, про що йдеться майже в усіх інших книжках, — вів далі старий. — Про нездатність людей вибирати собі долю. А ще — про найбільшу на світі брехню, в яку всі вірять.

— Яку брехню? — запитав ошелешено юнак.

— Таку, що в певні моменти свого життя ми втрачаємо над ним контроль, і тоді нами керує доля. Це і є найбільша на світі брехня.

— Зі мною сталось навпаки, — мовив хлопчина. — Всі хотіли, щоб я був священиком, а я вирішив стати чабаном.

— Оце й добре, — сказав старий. — Ти ж любиш мандрувати.

"Він читає мої думки", — подумав юнак. Старий тим часом гортав сторінки, не кваплячись повертати книгу. Юнак зауважив його дивне, наче в араба, вбрання, що, зрештою, не було тут незвичним. Від Таріфи до Африки можна було дістатися за кілька годин — варто лише переплисти вузьку протоку. В місті часто з'являлись купці-араби, що по кілька разів на день виспівували свої чудернацькі молитви.

— Звідки ви? — поцікавився хлопець.

— Багато звідки.

— Так не буває, — заперечив юнак. — Ось я чабан, і я багато де бував, але ж народився в одному місці — в містечку біля старовинного замку. Звідти я родом.

— Що ж, тоді, скажімо, я родом із Салему.

Юнак не знав, де той Салем, але не хотів розпитувати, щоб не здаватися невігласом. Якийсь час він спостерігав за людьми, що заклопотано метушилися на майдані.

— Ну, й як там у Салемі? — поцікавився він, сподіваючись бодай що-небудь вивідати.

— Як завжди.

Тільки й того. Але принаймні той Салем — не в Андалузії. Інакше він би про нього вже чув.

— А чим ви займаєтесь у Салемі? — випитував він.

— Чим я займаюся в Салемі? — розреготався старий. — Я — король Салему!

Дивні речі говорять люди, подумав юнак. Часом краще спілкуватися з вівцями, які взагалі мовчать, бо їх цікавить лише їжа й вода. А ще ліпше — з книгами, бо вони оповідають свої дивовижні історії тільки тоді, коли ти сам захочеш. Люди ж часами таке несуть, що вже й не знаєш, як бути.

— Мене звати Мелхіседек, — сказав старий. — А скільки в тебе овець?

— Мені достатньо, — відповів хлопець. Цей старий занадто допитливий.

— Ну, тоді буде складно. Я не зможу допомогти, якщо тобі достатньо твоїх овець.

Юнак починав дратуватися. Він же не просив допомоги. Навпаки, це старий спочатку попросив ковток вина, тоді почав розмову, а тепер ось забрав його книгу.

— Прошу віддати книгу, — сказав хлопець. — Мені пора збирати овець і рушати в дорогу.

— Дай мені десяту частину своїх овець, — сказав старий, — і я навчу тебе, як знайти захований скарб.

Юнак відразу пригадав свій сон, і йому все стало ясно. Стара циганка нічого з нього не взяла, але цей дід — мабуть, її чоловік — намірився отримати значно більше в обмін за те, чого навіть не існує. Він також, напевне, циган.

Та не встиг юнак і рота відкрити, як старий нахилився, підняв гілочку й почав писати нею на піску. На грудях у нього щось дуже яскраво зблиснуло, на мить засліпивши хлопця. Напрочуд спритно для людини його віку старий затулив цей блиск плащем. Коли до юнака вернувся зір, він зміг побачити, що там написано.

Там, на піску містечкового майдану, він прочитав імена своїх батька й матері. Прочитав увесь свій життєпис, від дитячих забав і до холодних ночей у семінарії. Прочитав ім'я крамаревої доньки, якого й сам ще не відав. Прочитав таке, про що не говорив ніколи й нікому — скажімо, про рушницю, яку він викрав у батька, щоб полювати на оленів, або про свій перший і єдиний любовний зв'язок.

— Я — король Салему, — повторив старий.

— Чого б то королю розмовляти з пастухом? — запитав спантеличений юнак.

— Є на те різні причини. Та головне, що ти почав здійснювати Особисту Леґенду.

Хлопчина нічого не чув про Особисті Леґенди.

— Це те, чого ти прагнеш досягти. Кожен знає свою Леґенду ще змалечку. Це та пора, коли ми все розуміємо і все можемо. Ми ще не боїмося мріяти й жадати того, чого нам хочеться від життя. Але минає час, і таємнича сила починає нас переконувати, що Особисту Леґенду здійснити неможливо.

Юнак мало що з усього цього втямив. Але дуже вже хотів він знати про "таємничу силу" — щось таке справило б враження на доньку крамаря!

— Сила ця здається руйнівною, але насправді готує нас до здійснення Леґенди, гартуючи наш дух і волю. Бо є одна велика істина на цій планеті: ким би ти не був і що б не робив, коли ти палко чогось прагнеш, так це тому, що прагнення це зародилося в душі Всесвіту. Це — твоя місія на Землі.

— Навіть якщо прагнеш мандрувати? Або одружитися з крамаревою донькою?

— Або знайти скарб. Світова Душа живиться людським щастям. Як і нещастям, заздрощами, ревнощами. Єдиним обов'язком людини є здійснення своєї Леґенди. Весь світ — одне ціле. Тому, коли ти чогось зажадав, цілий Всесвіт змовляється, щоб тобі допомогти.

Якийсь час вони мовчки стежили за людьми на майдані. Тоді знову заговорив старий.

— Чому ти пасеш овець?

— Бо люблю мандрувати.

Старий показав на пекаря, що стояв біля своєї крамнички.

— Цей чоловік також мріяв про мандри, коли був малим. Та вирішив купити пекарню, щоб заробити грошей. А коли стане старим, поїде на місяць в Африку. Він так і не збагнув, що мрію можна здійснити будь-коли.

— Йому треба було стати чабаном, — сказав юнак.

— Він думав про це, — відповів старий. — Але пекарі — люди солідніші. В них є житло, а чабани ночують у відкритому полі. Та й батьки охочіше віддають своїх дочок за пекарів, не за чабанів.

Юнак подумав про крамареву доньку, і йому стислося серце. Без сумніву, в їхньому містечку також є пекар.

— Врешті-решт, те, що люди думають про пекарів і чабанів, стає для них важливішим, ніж Особиста Леґенда.

Старий погортав книгу, а тоді поринув у читання. Юнак трохи зачекав, та згодом перервав старого так само, як той раніше — його.

— Чому ви все це мені розповідаєте?

— Тому, що ти прагнеш прожити свою Леґенду. Але настав момент, коли ти можеш їй зрадити.

— І в такий момент з'являєтесь ви?

— Так, хоча не завжди у цьому вигляді. Часом я приймаю форму цікавої ідеї або готового рішення. Іноді, в критичну хвилину, сприяю,

щоб сталося так, а не інакше. Всяко буває, але люди переважно не здогадуються, що це зробив саме я.

Старий розповів, як минулого тижня він мусив з'явитися у вигляді камінця перед старателем. Той чолов'яга покинув усе на світі ради смарагдів. За п'ять років праці на берегах однієї річки він розколов 999 999 камінців у пошуках єдиного смарагда. І вже готовий був здатися — саме тоді, коли, щоб знайти смарагд, лишалося розколоти тільки один камінь — тільки один. Старатель усім пожертвував заради своєї Леґенди, тому старий вирішив йому допомогти. Обернувшись камінчиком, він підкотився старателеві до ніг. Той, повен жалю, що змарнував п'ять років, спересердя пожбурив камінця геть. Але пожбурив з такою силою, що розколов ним інший камінь, у якому й був найрозкішніший смарагд на світі.

— Люди дуже рано довідуються, задля чого вони живуть, — з гіркотою сказа в старий. — Мабуть, тому рано й здаються. Але так уже влаштовано цей світ.

Юнак нагадав старому, що він говорив щось про скарб.

— Вода виносить скарби із землі, вода ж їх і ховає, — пророк старий. — Якщо хочеш знати про скарб, мусиш віддати десятину своїх овець.

— А може, десятину скарбу?

Старий був розчарований.

— Якщо почнеш обіцяти те, чого ще й сам не маєш, втратиш бажання його добути.

Юнак тоді розповів, що вже пообіцяв десяту частину скарбу циганці.

— Цигани це вміють, — зітхнув старий. — У будь-якому випадку добре знати, що все в житті має свою ціну. Це те, чого вчать Воїни Світла.

Він повернув юнакові книгу.

— Завтра, о цій порі, приведи мені десятину своєї отари, і я навчу тебе, як знайти захований скарб. Бувай.

І він зник за рогом.

Юнак знову почав читати, але не міг зосередитись. Був збентежений, бо знав, що старий говорив правду. Пішов по хліб, міркуючи, чи не розповісти пекареві, що говорив про нього старий. "Іноді краще лишити все, як є", — подумав собі він і промовчав. Інакше пекар вагався би три дні, чи не кинути все до біса, хоча вже звик до своєї пекарні.

Не варто завдавати йому такої гризоти. Юнак побрів містом навмання і врешті опинився в порту. Там стояла невеличка будка з віконечком, де продавали квитки до Африки. А Єгипет знаходився в Африці.

— Тобі щось потрібно? — запитав чоловік у віконці.

— Та ні, може завтра, — відповів юнак і відступив. Досить продати лише одну вівцю, і він буде на другому боці протоки. Ця думка його налякала.

— Ще один мрійник, — сказав продавець квитків своєму помічникові, коли юнак відійшов. — Хочеться їхати, а грошей нема.

Згадавши біля віконечка про своїх овець, юнак захотів знову бути з ними. За два роки він як слід опанував вівчарське ремесло: знав, як

стригти овець, знав, що робити, коли вони вагітніють, як захищати їх від вовків. Йому були відомі всі поля й пасовища Андалузії. І ще він знав, скільки грошей можна виручити за ту чи іншу тварину.

Він вирішив йти до стайні найдовшою дорогою. Тут також був замок, і він видряпався на саму верхівку муру. Згори було видно Африку. Хтось йому розповідав, що саме звідти прийшли колись маври, які захопили згодом мало не всю Іспанію. Юнак не любив маврів. Це вони привели з собою циганів.

Йому було видно звідси усе містечко разом із майданом, на якому він розмовляв зі старим.

"Хай би їй грець, тій хвилині, коли я зустрів того діда", — подумав він. Адже прийшов він сюди лише для того, щоб розшукати жінку, яка тлумачить сни. Ані її, ні діда не зацікавило те, що він — пастух. Хіба можуть самотні, зневірені люди збагнути, як міцно прив'язуються вівчарі до своїх овець? Він знав про них усе: котра з них кульгає, в котрої через два місяці має народитись ягнятко, а котра найледачіша. Знав, як їх стригти й як різати. Вони без нього пропадуть.

Почав здійматися вітер. Цей вітер був йому знайомий — його називали "левантом", бо віяв він з Леванту, звідки присунули орди невірних. Юнак ніколи не думав, що Африка так близько від Таріфи. Це було небезпечно, бо сюди могли знову вдертися маври.

Левант подув з новою силою. "Отара чи скарб?" — подумав юнак. Треба було вибирати між тим, до чого він звик, і тим, до чого прагнув. Була ще й донька крамаря, але їй він був не настільки потрібний, як вівцям. Можливо, вона вже й забула його. Можливо, коли він не з'явиться через два дні, вона цього й не зауважить — для неї всі дні однакові, а коли дні однакові, це означає, що люди перестають помічати всі ті чудесні речі, які відбуваються з ними щодня, від сходу до заходу сонця.

"Я залишив батька, матір і наш міський замок. Вони до цього звикли, звик і я. Так і вівці звикнуть, що мене не буде поруч", — подумав юнак.

Він ще раз глянув на майдан. Пекар торгував у своїй крамничці. Молоденька парочка цілувалась на тій лаві, де він розмовляв зі старим.

"Той пекар...", — подумав було він, але тут таки й забув, відчувши на обличчі нові пориви леванту. Цей вітер привів за собою мавpів, це так, але ще він приніс аромати пустелі й пахощі вкритих чадрою жінок. Приніс піт і марення чоловіків, які вирушали колись на пошуки невідомого, пошуки золота, пригод... і пірамід. Юнак позаздрив вільному вітрові, але й відчув, що сам може стати таким. Ніщо його не стримує, крім нього самого. Вівці, крамарева дочка, поля Андалузії — все це лиш перші кроки його Леґенди.

Наступного дня опівдні юнак зустрівся зі старим. Він привів шестеро овець.

— Дивно, — сказав юнак. — Мій товариш відразу купив отару. Він сказав, що все життя мріяв стати чабаном, і це для нього гарна прикмета.

— Так буває завжди, — відповів старий. — Це — Закон Сприяння. Коли вперше сідаєш грати в карти, то майже завжди виграєш. Фортуна початківця.

— Чому це так?

— Щоб почати жити Леґендою. Успіх збуджує азарт. Оглянувши овець, старий зауважив, що одна з них накульгує. Нічого страшного, пояснив юнак, бо якраз ця вівця — найкмітливіша і вовни з неї багато.

— Ну й де той скарб? — запитав він.

— В Єгипті, біля Пірамід.

Дивно, стара циганка сказала йому те ж саме, але нічого за це не взяла.

— Щоб до нього дійти, треба читати знаки. Бог сотвори в їх для кожного з нас. Зумій тільки прочитати, що написано тобі.

Не встиг юнак відповісти, як між ним і старим затріпотів крильми метелик. Йому пригадався дідусь: коли він був малим, дідусь йому повідав, що метелики — гарна прикмета. Як цвіркуни, ящірки й конюшина з чотирма листочками.

— Це правда, — сказав старий, читаючи юнакові думки. — Саме так, як казав дідусь. Все це — знаки.

Тут старий розгорнув мантію, яка закривала йому груди. Юнак був вражений побаченим: відразу пригадалося сяйво, яке засліпило його вчора. То сяяла пектораль із чистого золота, всипана коштовними каменями.

Це справжній король! Просто він маскувався від грабіжників!

— Візьми, — сказав старий, виймаючи з пекторалі два камені, білий та чорний. — Це Урім і Туммім. Чорний означає "так", білий — "ні". Коли не розумітимеш знаків, вони тобі допоможуть. Завжди став їм точні питання. Однак, якщо можеш, вирішуй все сам. Скарб заховано біля Пірамід, це ти вже знаєш. Але я взяв за це шість овець, бо допоміг тобі прийняти рішення.

Юнак заховав камінці до торби. Відтепер він прийматиме рішення сам.

— Не забувай, що світ — одне ціле. Не забувай мови знаків. І не забудь головного: Особисту Леґенду треба прожити до кінця. А тепер я розповім тобі притчу.

"Один купець відправив свого сина до найбільшого мудреця світу, щоб довідатись від нього Секрет Щастя. Сорок днів блукав хлопчина пустелею, аж вийшов до прекрасного замку, що височів на вершечку гори. Там жив Мудрець.

Він думав, що побачить там святого старця, але натомість, увійшовши до замку, наш герой мов потрапив у виpуючий вулик: метушилися купці, по кутках велися розмови, грав невеличкий оркестр, а стіл був заставлений розкішними наїдками. Мудрець постійно з кимось говорив, і минуло зо дві години, поки прийшла черга хлопця.

Мудрець уважно вислухав, за чим той прибув, але сказав, що зараз не має часу тлумачити йому Секрет Щастя. Хай він піде оглянути палац і вернеться через дві години.

— Зроби лише послугу, — попросив Мудрець, простягаючи хлопцеві ложечку з двома краплями олії. — Носи це з собою і гляди, не пролий.

Хлопчина подався навмання численними залами палацу, не зводячи з ложечки очей, а через дві години прийшов назад.

— Ну що, — запитав Мудрець, — ти бачив перські гобелени в моїй їдальні? А сад, який десять років вирощував мій садівник? А розкішні пергаменти в моїй бібліотеці?

Розгублений юнак зізнався, що не бачив нічого, — він дбав тільки про те, щоб не розілляти олію, довірену йому Мудрецем.

— Ще раз піди й оглянь дива мого світу, — звелів Мудрець. — Не можна вірити людині, не знаючи дому, в якому вона живе.

Втішений юнак схопив ложечку й знову подався блукати палацом, не пропускаючи цього разу жодного мистецького твору. Він побачив сад, навколишні гори, красу квітів і те, з яким смаком було все підібране в замку, а повернувшись, детально про все розповів.

— А де та олія, яку я тобі довірив? — запитав Мудрець.

Глянувши на ложечку, юнак побачив, що олії там не лишилося.

— Ну, що ж, дам я тобі одну пораду, — пророк Наймудріший з Мудреців. — Секрет Щастя полягає в тому, щоб побачити всі дива світу, не забувши про дві крапельки олії".

Юнак не сказав нічого. Він зрозумів притчу старого короля. Вівчар може мандрувати, але не повинен забувати про своїх овець.

Старий глянув на юнака і, стуливши долоні, зробив кілька дивних жестів над його головою. А тоді забрав овець і подався своєю дорогою.

Над містечком Таріфою височить стара фортеця, зведена ще маврами. Якщо видертись на її мури, можна побачити майдан, крамничку пекаря й навіть Африку.

Мелхіседек, король Салему, сів цього дня на фортечному мурі й відчув на обличчі подих леванту. Вівці вовтузились неподалік, побоюючись нового господаря й схвильовані раптовою переміною. Вони ж бо хотіли лиш їжі й води.

Мелхіседек стежив за невеличким кораблем, який поволі покидав порт. Він більше ніколи не побачить цього юнака, як не бачив Авраама відтоді, коли взяв з нього десятину у винагороду. Але така вже була його робота.

Богам не судилося мати бажань, тому що боги не мають Особистих Леґенд. Проте король Салему дуже хотів, щоб юнак досягнув успіху.

"Шкода, що він скоро забуде моє ім'я", — подумав він. "Треба було ще раз його повторити. Тоді, згадуючи про мене, він би згадував Мелхіседека, короля Салему".

Зніяковівши, він глянув на небеса: "Я знаю, Господи, що все це марнота марнот. Але старому королю іноді кортить попишатися собою".

"Яка дивна ця Африка", — подумав юнак.

Він сидів у таверні, подібній до всіх інших таверн на вузеньких вуличках міста. Кілька чоловіків палили гігантську люльку, передаючи її з рук у руки. Він уже встиг надивитися на чоловіків, які прогулювалися парами, на жінок у паранджах і на мулл, які піднімалися на верхи мінаретів і починали там голосити — тоді всі навколо падали на коліна й припадали чолом до землі.

"Ритуал невірних", — сказав він упівголоса. В церкві, ще дитиною, він завжди вдивлявся в образ святого Сантьяґо Матамороша на білому коні, з витягненим із піхов мечем, в оточенні постатей, подібних до цих, які заклякли у нього в ногах. Юнакові стало кепсько й дуже самотньо. Невірні мали зловісний вигляд.

Крім того, поспішаючи в подорож, він забув про одну річ — дрібничку, яка, проте, може серйозно завадити йому в пошуках скарбу: в цій країні всі розмовляють по-арабськи.

Підійшов власник таверни, й юнак показав йому на напій, який подали до сусіднього столу. Виявилося, що це гіркий чай. Юнак волів би випити вина.

Проте не це мало б його тепер турбувати. Йому слід думати тільки про скарб, про те, як його добути. Після продажу овець у нього в кишені з'явилося доволі грошей, а юнак знав, що гроші чародійні — хто їх має, той ніколи не буває самотнім. Незабаром, — може, за кілька днів, — він уже буде біля Пірамід. Той старий, в якого стільки золота на грудях, не став би йому брехати заради якихось шести овечок.

Старий говорив про знаки. Перетинаючи море, хлопець багато про це думав. Так, старий знав, що каже — за час, проведений у полях Андалузії, юнак уже звик орієнтуватися за знаками неба й землі. Він знав, що з'ява певного птаха свідчить про присутність неподалік змії, а певні кущі означають, що поблизу є вода. Цьому його навчили вівці.

"Якщо Бог так добре керує вівцями, то він керуватиме й людиною", — подумав він і заспокоївся. Чай уже не здавався таким гірким.

— Ти хто? — запитали його по-іспанському.

Хлопцеві відлягло від душі. Щойно він подумав про знаки й ось уже хтось з'явився.

— Ти що, знаєш іспанську? — поцікавився він.

Незнайомець виявився приблизно одного віку та зросту з юнаком і був одягнений по-західному, хоча колір шкіри й виказував у ньому тутешнього.

— Тут майже всі говорять по-іспанському. До Іспанії лише дві години кораблем.

— Сідай, я частую, — запропонував юнак. — І замов мені вина. Цей чай такий гидкий.

— В цій країні немає вина, — відповів незнайомець. — Воно заборонене релігією.

Тоді юнак сказав, що йому треба добратися до Пірамід. Він вже хотів був розповісти і про скарб, але стримався. Ануж цей араб зажадає частину скарбу за те, що покаже дорогу. Він пригадав, що старий йому радив ніколи не обіцяти того, чого ще й сам не маєш.

— Якщо можеш, проведи мене туди. Я тобі заплачу.

— А знаєш, де це?

Юнак помітив, що поруч, уважно прислухаючись, стоїть власник таверни. Його це занепокоїло. Але араб може провести його до Пірамід, тож шкода втратити таку нагоду.

— Треба перейти через цілу Сахару, — сказав незнайомець. — А для цього потрібні гроші. Хотів би я знати, чи в тебе їх досить.

Хлопцеві здалося це дивним. Але він довіряв старому, який казав, що коли ти прагнеш чогось, цілий всесвіт приходить тобі на поміч.

Він витяг з кишені гроші й показав їх арабові. Власник таверни теж підійшов подивитися. Вони перекинулись кількома словами по-арабськи. Власник був незадоволений.

— Ходімо звідси, — сказав незнайомець. — Він каже, щоб ми забиралися геть.

Юнак зрадів. Він підвівся, щоб розрахуватись, але власник його схопив і почав щось вигукувати. Юнак був міцний

— але ж він не в своїй країні. Врешті його новий приятель сам відштовхнув власника й витягнув хлопця надвір.

— Він захотів твоїх грошей, — пояснив приятель. — Тут не те, що в інших містах Африки. Танжер — це порт, а в портах завжди повно злодіїв.

Йому можна було довіряти. Адже він допоміг у скрутну хвилину. Юнак знову витягнув гроші з кишені й перерахував.

— Завтра вже будемо біля Пірамід, — пообіцяв приятель, забираючи гроші. — Треба лиш купити двох верблюдів.

Вони попрямували вузенькими вуличками Танжеру. Скрізь були прилавки з товарами. Невдовзі вони опинилися посеред великого майдану, де був базар. Тисячі людей торгувалися, продавали щось, купували; все було вперемішаним

— овочі й кинджали, килими й люльки. Проте юнак не спускав ока зі свого попутника, — адже той мав усі його гроші. Він хотів був попросити їх назад, але подумав, що це буде негречно. Він же не знає звичаїв цього дивного краю.

"Пильнуватиму за ним", — вирішив він. Тим паче, що був кремезніший.

Раптом у гущі товарів він помітив розкішного меча. Піхви були посріблені, а держак оздоблений самоцвітами. Юнак вирішив, що купить меча, вертаючися з Єгипту.

— Запитай-но, скільки цей меч коштує, — звернувся він до приятеля. І враз збагнув, що таки відволікся на пару секунд, розглядаючи меча.

Серце стислося йому в грудях. Боявся обернутися, бо вже знав, що він побачить. Ще якусь хвилю дивився на прекрасного меча, а тоді озирнувся.

Довкола був базар, метушня, галас, килими, горіхи, зеленина, мідні таці, жінки в паранджах, аромати дивних товарів..., але ніде, ніде він не бачив обличчя свого попутника.

Хлопець ще сподівався, що той загубився випадково. Вирішив почекати, — може, він ще повернеться. Тим часом на верх сусіднього мінарету вибрався мулла й розпочав молитву; всі, хто був на базарі, попадали навколішки, припали чолом до землі й підхопили спів. Пізніше, наче колонія працьовитих мурашок, згорнули свій крам і прилавки й порозходились.

Сонце теж почало хилитися додолу. Юнак стежив за ним, доки воно не сховалося за білими будиночками, які оточували майдан. Ще зранку, коли сонце сходило, він був на іншому континенті, був чабаном, мав шістдесят овець і чекав зустрічі з дівчиною. Зранку, йдучи знайомими полями, він знав усе, що могло з ним скоїтись.

Але тепер, коли сонце заходить, він уже в іншій країні, чужинець у чужій землі, який навіть мови її не знає. Він вже не пастух, і в нього немає нічого, навіть грошей, щоб повернутися назад і почати все спочатку.

"І все це сталося між сходом і заходом сонця", — подумав юнак. Йому було жаль себе, бо іноді життя міняється так різко, що заскакує тебе зненацька.

Йому зробилося до сліз прикро. Він ніколи не плакав, навіть перед власними вівцями. Але на базарі не було нікого, й він був так далеко від дому.

Хлопчина заридав. Він заридав тому, що Бог був несправедливий і таким ось чином віддячував тим, хто повірив у сни. "Я був щасливий зі своїми вівцями, та й інших робив щасливими. Люди радо мене вітали ще звіддаля. А тепер мені сумно й самотньо. І що далі? Я озлюся й перестану довіряти людям, бо один з них мені зрадив. Зненавиджу тих, хто розшукав свій скарб, бо свого власного ніколи не знайду. І задовільнюся тим, що маю, бо я надто малий, щоб підкоряти світ".

Він розкрив свою торбу — глянути, що там лишилося; може, хоч решткі сніданку, якого він їв на кораблі. Але там були тільки грубезна книга, кожушина та два камінці, які він дістав від старого.

Побачивши камінці, відчув величезне полегшення. Він виміняв шестеро овець за два коштовних камені із золотої пекторалі. Можна їх продати й придбати зворотний квиток. "Ні, цього разу я буду мудрішим", — подумав юнак і витяг їх з торби, щоб перекласти до кишені. Він у порту, а незнайомець не збрехав принаймні в тому, що в портах повно злодіїв.

Тепер він зрозумів, чому так непокоївся власник таверни: він хотів попередити, що незнайомцеві не можна довіряти. "Я, як усі — бачу світ таким, яким хочу бачити, а не таким, яким він насправді є".

Поволі обмацав камінці, відчуваючи під пальцями гладеньку поверхню. Це був його скарб. Він заспокоювався, тримаючи їх у руках. Вони нагадували йому про старого.

"Коли ти чогось прагнеш, цілий всесвіт змовляється, щоб допомогти тобі".

Хотів вірити, що це правда. Ось він на спорожнілому базарі, без шеляга за душею й без овець, якими мав би вночі опікуватись. Але камінці є свідченням того, що він зустрів короля — короля, який знав

його життя, знав навіть про батькову рушницю і про перший любовний зв'язок.

"Це Урім і Туммім, камінці для віщування".

Юнак знову поклав їх до торби й вирішив зробити пробу. Старий казав, треба ставити дуже точні питання, бо камінці служать тільки тому, хто знає, чого він хоче.

Тому юнак запитав, чи благословення старого й далі лишається з ним.

Витягнув один із камінців: "Так".

— Чи знайду я скарб? — було наступне питання.

Запхавши руку до торби, він почав мацати за камінцем, коли зненацька вони обидва вислизнули через дірку в тканині. Юнак навіть не зауважив, що в нього подерлася торба. Він нахилився за Урімом і Туммімом, але, побачивши їх на землі, згадав ще одну річ.

"Навчися читати знаки", — сказав старий король.

Знак. Юнак посміхнувся. Він підібрав камінці й кинув їх у торбу. Не дбав про дірку — камінці могли вилетіти будь— коли. Зрозумів, що про деякі речі не варто питати, щоб не дражнити долю.

"Я обіцяв, що все вирішуватиму сам", — нагадав він собі.

Але камінці підтвердили, що старий залишається з ним, і це надало йому певності. Він ще раз обвів поглядом порожній базар, але вже без недавнього розпачу. Це не чужий світ, а новий.

Зрештою, він завжди хотів саме цього: пізнавати нові світи. Хай навіть йому не пощастить дійти до Пірамід, все одно, — адже ще ніхто з чабанів не забирався так далеко.

"О, коли б вони тільки знали, скільки цікавого можна побачити, пропливши лише дві години кораблем".

І хоча цей новий світ був усього-на-всього порожнім базаром, він пам'ятає, як базар вирував життям, і ніколи цього не забуде. Йому пригадався меч — він дорого заплатив за те, що захопився ним, але ж досі він не бачив нічого подібного. Хто ж він тепер? Нещасна жертва злодія? Відчайдушний шукач пригод?

"Я — відчайдух, який шукає скарб", — подумав він, поринаючи в сон.

Хтось розбудив його штурханами. Він спав посеред базару, на якому вже знов нуртувало життя.

Роззирнувся за вівцями й усвідомив, що він — в іншому світі. Замість смутку відчув радість. Кінець пошукам їжі й води — час на пошуки скарбу. Не мав ані шеляга в кишені, але вірив у себе. Відучора він — шукач пригод, наче герої його улюблених книжок.

Рушив поволі майданом. Купці виставляли крам, і юнак допоміг цукерникові розкласти прилавок. На обличчі цукерника світилася посмішка: він був щасливий, бо знав, чого чекати від життя, і був готовий починати свою щоденну працю. Ця посмішка чомусь нагадувала старого — таємничого старого короля. "Цей цукерник виготовляє ласощі не тому, що хоче мандрувати або одружитися з донькою крамаря. Просто йому це подобається", — подумав хлопець і завважив, що здатен, як і старий, відчути, далеко чи близько є та чи інша людина від своєї Леґенди. Досить одного погляду. "Це так легко, а раніше я цього не помічав".

Розклавши прилавок, цукерник дав юнакові щойно зробленого цукерка. Юнак зі смаком з'їв, подякував і пішов собі далі. Йому раптом стрілило в голову, що, встановлюючи прилавок, вони розмовляли один арабською, а другий — іспанською мовами.

І чудово розуміли один одного.

"Існує мова без слів", — подумав юнак. "Я говорив нею з вівцями, а тепер — з людьми".

Він учився нових речей — таких, з якими вже нібито мав справу й які, властиво, не були новими, проте досі він на них не звертав уваги. А не звертав тому, що звик до них. "Якщо я збагну цю мову без слів, я зможу збагнути весь світ".

"Весь світ — одне ціле", — казав старий.

Юнак вирішив спокійно, не кваплячись, пройтися вузенькими вуличками Танжеру — лише так він зуміє розгадати знаки. Слід набратися терпіння — а пастухам до цього не звикати. І він знову помітив, що застосовує на чужині уроки, засвоєні біля овець.

"Весь світ — одне ціле", — казав старий.

Прокинувшись на світанку, Торговець Кришталем знову, як і щорання, відчув неспокій. Ось уже тридцять років прокидається він на тому самому місці — у крамничці на пагорбі, куди рідко навідуються покупці. Тепер уже пізно щось міняти — за ціле своє життя він навчився лише торгувати кришталем. Були часи, коли всі знали його крамницю: арабські купці, французькі та англійські геологи, німецькі вояки — і в кожного водилися гроші. Кришталь тоді продавався чудово, й він уявляв собі, як розбагатіє й заведе собі на старість чарівних жінок.

Але минув час, місто змінилося. Сусідня Севта зростала швидше від Танжеру, й торгівля занепадала. Багато хто повиїжджав, і на пагорбі залишилося кілька дрібних крамничок. Кому охота лізти туди заради них?

Але Торговець Кришталем не мав вибору. Тридцять років свого життя він торгував кришталевими виробами, і вже було пізно щось міняти.

Цілий ранок він стежив за поодинокими перехожими на вулиці. Робив це роками і знав розклад кожного. Але за кілька хвилин до обіду біля вітрини спинився незнайомий юнак. Він був непогано вбраний, але Торговець Кришталем відразу побачив, що грошей у нього нема. Проте все-таки вирішив почекати й зачинити крамницю, коли той піде.

Картка на дверях сповіщала, що тут розмовляють різними мовами. Юнак побачив чоловіка за лядою.

— Хочете, я протру вам вітрину? — запропонував хлопець. — Коли вона така брудна, ніхто нічого не купить.

Чоловік мовчки дивився на нього.

— А ви мене б за це нагодували.

Чоловік далі мовчав, і юнак відчув, що мусить сам прийняти рішення. У торбі мав кожушину, яка навряд чи йому знадобиться в пустелі. Діставши її, почав протирати нею скло. За півгодини вітрина вже сяяла, а за цей час до крамниці завітало двоє покупців, які дещо собі придбали.

Закінчивши працю, юнак нагадав про обід.

— Ходімо, — сказав Торговець Кришталем.

Він повісив на двері табличку, й вони подалися до крихітної харчевні неподалік. Коли сіли за єдиного там столика, Торговець розсміявся.

— Ти не мусив нічого чистити, — пояснив він. — Мене зобов'язує до цього Коран — нагодувати голодного.

— Чому ж тоді ви дозволили мені це зробити? — запитав хлопець.

— Бо вітрина справді була брудна, До того ж нам обом треба було очистити голови від поганих думок.

Пообідавши, Торговець звернувся до юнака:

— Я хочу, щоб ти попрацював у мене. Поки ти чистив скло, прийшло двоє покупців, а це — добрий знак.

"Люди багато говорять про знаки", — подумав хлопець. "Тільки самі не знають, про що говорять. Як і я не знав, що роками говорив з вівцями мовою без слів".

— То хочеш працювати в мене? — наполягав Торговець.

— Я можу попрацювати решту дня й цілу ніч, — відповів юнак. — До ранку я почищу весь кришталь у крамничці. За це мені потрібні гроші на дорогу до Єгипту, бо завтра я маю там бути.

Торговець розреготався.

— Навіть якби ти чистив кришталь цілий рік, навіть якби ти отримував добрі комісійні від продажу кожного виробу, тобі все одно довелося б позичати гроші на дорогу до Єгипту. Від Танжеру до Пірамід тисячі кілометрів пустелі.

Запала така глибока тиша, мовби ціле місто завмерло. Жодного звуку на базарах, жодних суперечок між купцями, ніхто не вибирався на мінарет для молитви, не існувало прекрасних мечів з коштовними держаками. Жодної надії, жодних мандрів, жодних королів і Особистих Леґенд, жодних скарбів і пірамід. Так, наче зупинився весь світ, бо замовкла душа юнака. Не відчував ані болю, ані розпуки, ані зневіри — лише тупо дивився на двері харчевні й бажав собі смерті, щоб усе закінчилося цієї миті.

Торговець стурбовано глянув на нього. Вся радість, яку він бачив на його обличчі зранку, враз щезла.

— Я можу дати тобі грошей на дорогу додому, синку, — сказав Торговець Кришталем,

Юнак мовчав. Він підвівся, осмикнув одяг і закинув торбу на плече.

— Я працюватиму з вами, — сказав він.

А після довгої паузи додав:

— Мені потрібні гроші на овець.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Вже майже місяць працював юнак у Торговця Кришталем, хоча робота не дуже його захоплювала. Торговець цілими днями бурчав за лядою, постійно нагадуючи, щоб він не розбив ненароком кришталь.

Проте він не кидав праці, бо старий бурчун поводився з ним справедливо; за кожну продану річ юнак отримував добрі комісійні й уже заощадив трохи грошей. Якось він вирахував: якщо й надалі працювати в такому темпі, він зможе купити овець не скоріше ніж за рік.

— Я хочу зробити окрему вітрину для кришталю, — сказав юнак Торговцеві. — Ми поставимо її на початку вулиці, внизу, і це привабить перехожих.

— В мене ніколи не було такої вітрини, — відповів Торговець. — Перехожі можуть її штовхнути. Розіб'ють кришталь.

— Коли я водив овець полями, вони теж могли загинути, натрапивши на змію. Таке-бо життя овець і чабанів.

Торговець обслужив відвідувача, який купив три кришталеві келихи. Йому торгувалося краще, ніж будь-коли — так, наче повернулися часи, коли ця вулиця була найлюднішою в Танжері.

— Мої справи значно поліпшились, — сказав він юнакові, коли покупець пішов. — Я добре заробляю, та й ти невдовзі зможеш повернутися до своїх овець. Чого ти ще хочеш від життя?

— Я просто реагую на знаки, — вирвалось раптово в юнака; він пожалкував, сказавши це — адже Торговець ніколи не стрічався з королем.

"Це — Закон Сприяння, фортуна початківця. Леґенду треба прожити до кінця".

Проте Торговець добре зрозумів, що мав на увазі його підручний. Знаком була вже сама присутність хлопця у крамниці, і з часом, коли гроші почали наповнювати шухляду каси, він анітрохи не шкодував, що найняв цього іспанця. Хлопчина заробляв навіть більше, ніж йому належало. Торговець, припускаючи, що великого збуту не буде, назначив юнакові дуже високі комісійні. А ще він передчував, що той незабаром вернеться до своїх овець.

— Навіщо тобі ті Піраміди? — запитав він, уникаючи розмови про вітрину.

— Бо я багато чув про них, — відповів юнак, нічого не сказавши про свій сон. Скарб залишався для нього болісним спогадом, і він намагався про це не думати.

— Я не знаю нікого, кому б хотілося перетинати пустелю заради якихось Пірамід, — здивувався Торговець. — Звичайна купа каміння. Можеш сам скласти її на подвір'ї.

— Ви ніколи не мріяли про мандри, — відказав хлопець, обертаючись назустріч покупцеві, який саме заходив до крамнички.

Через два дні Торговець сам заговорив про вітрину для кришталю.

— Я не люблю змін, — сказав він. — Ми не такі багаті, як купець Гассан. Якщо він схибить, для нього не буде великої шкоди. Якщо ж схибимо ми, все наше життя піде шкереберть.

"Це правда", — подумав юнак.

— Навіщо тобі та вітрина? — запитав Торговець.

— Щоб хутчіше вернутися до своїх овець. Нам варто скористатися з того, що удача на нашому боці, й допомогти їй, як і вона допомагає нам. Це зветься Законом Сприяння. Або фортуною початківця.

Торговець на якийсь час замовк. Тоді він сказав:

— Пророк дав нам Коран і залишив усього п'ять обов'язків на ціле наше життя. Перш за все, ми зобов'язані вірити в єдиного істинного

Бога. А ще — молитися п'ять разів на день, постити під час Рамадану й бути милосердними до бідних.

Тут він спинився. При згадці про Пророка в нього з'явилися сльози на очах. Він був побожним чоловіком, хоча й не завжди терплячим, і старався жити згідно з канонами Ісламу.

— А який же п'ятий обов'язок? — зацікавився юнак.

— Ти сказав два дні тому, що я ніколи не мріяв про мандри, — відповів Торговець. — П'ятим обов'язком кожного мусульманина є паломництво. Ми зобов'язані принаймні раз у житті відвідати священне місто Мекку. Мекка набагато дальше ніж Піраміди. Ще замолоду я заощадив трохи грошей на цю крамничку. Я сподівався, що одного дня розбагатію й вирушу до Мекки. Я почав добре заробляти, але не мав на кого лишити крамничку, бо кришталь — делікатна річ. Весь цей час повз мою крамницю проходили паломники, прямуючи до Мекки. Серед них були багатії зі слугами й верблюдами, але здебільшого то були бідаки, злиденніші, за мене. Всі вони однак поверталися щасливі й чіпляли на двері своїх будинків символи паломництва. Один такий, швець, який заробляє на хліб лагодячи черевики, розповідав, що майже рік ішов пустелею, але втомився менше, ніж ходячи вуличками Танжеру у пошуках шкіри.

— Чому ж ви не підете до Мекки? — запитав юнак.

— Тому, що живу задля неї. Задля неї терплю ці одноманітні дні, цей німий кришталь на полицях, ці обіди в огидній харчевні. Я боюся здійснити цю мрію, бо тоді не знатиму, для чого жити далі. Ти мрієш про овець, про піраміди. Але ти не такий, як я — ти хочеш здійснити свої мрії. Я ж волію мріяти про Мекку. Я вже тисячі разів уявляв, як переходитиму пустелю, як вийду на площу, де стоїть Священний Камінь, як сім разів обійду навколо нього, перш ніж доторкнутись. Я уявляв, які люди стоятимуть поруч і переді мною, як я розмовлятиму, як

молитимусь разом з ними. Але я боюся розчарувань, тому волію тільки мріяти.

Того дня Торговець дозволив юнакові зробити вітрину. Не всі мріють однаково.

Минуло два місяці, й завдяки вітрині багато покупців відвідало крамничку з кришталем. Юнак вирахував, що через півроку, повернувшись до Іспанії, він зможе купити вже не шістдесят, а вдвічі більше овець. Менш ніж за рік він не лише подвоїв би свою отару, а й міг би розпочати торгівлю з арабами, бо вже володів їхньою дивною мовою. Від того ранку на базарі він більше не звертався до Уріма з Туммімом, бо Єгипет для нього став такою ж далекою мрією, як Мекка для Торговця. Принаймні, тепер юнак був задоволений своєю працею і думав про день, коли зійде переможцем на берег у Таріфі.

"Мусиш завжди знати, чого ти хочеш", — казав старий король. Юнак знав, тому й працював тут. Мабуть, його скарбом стало те, що, опинившись на чужині, без шеляга в кишені, він усе ж таки зумів подвоїти свою отару.

Він був гордий за себе. Бо навчився важливих речей — таких як торгівля кришталем, як мова без слів, як розуміння знаків. Одного вечора йому трапився чоловік, котрий нарікав, що, видряпавшись нагору, тут годі знайти порядне місце, де можна було б погамувати спрагу. Знаючи мову знаків, юнак звернувся до старого:

— Чого б нам не продавати чай тим, хто добувся на цей пагорб?

— Тут повно місць, де продають чай, — відповів Торговець.

— А ми можемо подавати чай у кришталевих чарах. Тоді ті, кому засмакує чай, захочуть купити й чари. Адже краса зваблює.

Торговець довго й мовчки дивився на юнака. А ввечері, проказавши молитви й зачинивши крамницю, запросив його покурити разом чудернацьку арабську люльку— кальян.

— Які в тебе плани? — запитав старий Торговець Кришталем.

— Я вже казав: хочу відкупити своїх овець. Для цього мені потрібні гроші.

Торговець доклав до кальяну кілька жаринок і глибоко затягся.

— Я вже тридцять років маю цю крамничку. Знаю, як відрізнити добрий кришталь від поганого, і знаю все про торгівлю. Я звик до певного її обсягу. Якщо почнемо подавати чай у кришталевому посуді, треба буде розширювати крамничку. І доведеться міняти стиль життя.

— А що ж тут поганого?

— Я вже до всього звик. Раніше я думав, що змарнував тут багато часу, тоді як усі мої друзі виїхали й дехто збанкрутував, а дехто сягнув більшого. Це мене дуже гнітило. А тепер бачу, що все було не так уже й кепсько — я маю саме таку крамничку, якої прагнув. Не хочу нічого міняти, бо не знаю, що з того вийде. Мені й так добре.

Юнак не знав, що сказати. А старий вів далі:

— Ти став моїм благословенням. Та сьогодні я зрозумів, що кожне знехтуване благословення стає прокляттям. Я нічого не хочу від життя. А ти мене змушуєш добачати невидимі обрії та скарби. Тепер, коли я все це знаю, коли я збагнув свої можливості, мені буде ще гірше, ніж раніше. Бо я знаю, що багато можу, а нічого не хочу,

"Добре, що я тоді не говорив з пекарем", — подумав хлопець.

Вони палили люльку, а сонце тим часом почало заходити. Розмова велася по-арабськи, і юнак був задоволений, що це вже не створювало труднощів. Колись він думав, що вівці могли його навчити будь-чого. Але вони не здатні були навчити його арабської мови.

"На світі, мабуть, є й інші речі, яких вівці не годні навчити", — подумав юнак, дивлячись на мовчазного Торговця. "Бо вони шукають лише їжу та воду. І взагалі, не вони мене вчили, а я вчився сам",

— Мактуб, — мовив нарешті Торговець.

— Що це?

— Треба вродитися арабом, щоб зрозуміти, — відповів Торговець, — Але приблизно це означає: "Так написано".

Гасячи жаринки, що дотлівали в кальяні, він сказав юнакові, що той може розпочати торгівлю чаєм у кришталевому посуді. Іноді ріку життя годі зупинити.

Зіп'явшись на пагорб, чоловіки відчули втому. Але на самім верху вулиці була крамничка з кришталем, де продавали м'ятний чай. Вони зайшли туди попити чаю, який їм подали у чудових кришталевих чарах.

— Моя дружина про це не подумала, — сказав один і купив кілька чар — цього вечора він приймав гостей, а їх, безумовно, вразить ця краса. Другий запевнив, що чай смачніший, коли його подавати у кришталевому посуді, бо довше зберігається аромат. Третій розповів, що на Сході існує традиція наливати чай у кришталеві чари, бо в них закладена магічна сила.

Незабаром розійшовся поголос, і люди дедалі частіше спиналися нагору, щоб відвідати крамничку, де винайшли щось нове у старому

ремеслі. Відкрилися й інші крамнички, де подавали чай у кришталі, але вони не були на горі, тож справи там йшли абияк.

Невдовзі Торговець найняв ще двох робітників. Крім кришталю, він почав завозити різні сорти чаю, і його крамничку щодня заповнювали чоловіки й жінки, спраглі чогось нового.

Так минуло півроку.

Юнак прокинувся ще вдосвіта. Відколи він опинився на африканському континенті, пройшло вже одинадцять місяців і дев'ять днів.

Він вбрався в арабський одяг з білого полотна, придбаний спеціально для цього дня. Голову покрив хустиною, закріпивши її стрічкою з верблюдячої шкіри. Взувся в нові сандалі й безшумно зійшов по сходах.

Місто ще спало. Він зробив собі сніданок і випив гарячого чаю з кришталевої чари. Тоді сів на осонні під дверима й закурив кальян.

Мовчки курив, не думаючи ні про що, тільки прислухався до шелестіння вітру, який доносив сюди запах пустелі. Покуривши, засунув руку до кишені і деякий час розглядав те, що витяг звідти.

Це була груба пачка грошей. Достатньо, щоб купити сто двадцять овець, зворотний квиток і ліцензію на торгівлю товарами з Африки.

Він терпляче чекав, коли старий прокинеться й відчинить крамничку. Тоді налаштувався разом з ним попити ще трохи чаю.

— Сьогодні я від'їжджаю, — сказав юнак. — У мене є гроші, щоб купити овець. А у вас є гроші, щоб відправитись до Мекки.

Старий не відповів нічого.

— Поблагословіть мене, — попросив юнак. — Ви допомогли мені.

Старий мовчки готував собі чай. Тоді обернувся до хлопця.

— Я вдячний тобі, — сказав він. — Ти вклав у мою крамничку душу. Але ти знаєш, що я не поїду до Мекки. І ще ти знаєш, що не вернешся до своїх овець.

— Хто вам сказав? — вигукнув вражено юнак.

— Мактуб, — відповів старий Торговець Кришталем.

І поблагословив юнака.

Юнак пішов до кімнати спакувати речі. Вийшли три повні торби. Вже виходячи, помітив у кутку свою стару вівчарську торбину. Вона лежала там зібгана, й він про неї цілком забув. Коли витяг звідти кожушину, щоб віддати комусь на вулиці, на долівку випали два камінці: Урім і Туммім.

Юнак згадав старого короля і здивувався, що давно вже про нього не думав. Увесь цей рік він тільки те й робив, що працював, аби заощадити грошей і повернутися до Іспанії з гордо піднятою головою.

"Ніколи не зраджуй мрій", — казав старий король. "Навчися читати знаки".

Юнак підняв із долівки Уріма з Туммімом і знову відчув поруч старого короля. Цілий рік він віддав тяжкій праці, а тепер знаки засвідчили, що пора в дорогу.

"Я вертаюся до того, з чого починав", — подумав юнак. "Хоча вівці й не навчили мене розмовляти по-арабському".

Проте вівці навчили його одну важливу річ: є мова у світі, зрозуміла для всіх, мова, до якої вдавався юнак у своїх спробах поліпшити крамничку. Це мова завзяття, коли все робиться з любов'ю й охотою, коли шукаєш те, чого прагнеш і у що віриш. Танжер вже не був йому чужим, і він відчував, що тепер, підкоривши це місто, він зможе підкорити світ.

"Коли чогось прагнеш, цілий Всесвіт змовляється, щоб допомогти", — казав старий король.

Але старий король не сказав нічого про грабіжників, про безкраї пустелі, про людей, які мають та не хочуть здійснити мрії. Старий король не сказав, що Піраміди — звичайна купа каміння, яку будь-хто може наскладати в себе на подвір'ї. І ще він забув сказати, що, маючи за що купити більшу отару, ти зобов'язаний її купити.

Юнак спакував стару вівчарську торбину разом з іншими речами. Зійшов по сходах; старий обслуговував пару якихось іноземців, а двійко інших покупців походжали собі, попиваючи чай з кришталевих чар. Як на таку ранню пору, відвідувачів було більше ніж звичайно. Він вперше помітив, що волосся в Торговця Кришталем чи не таке ж, як і в старого короля. Йому пригадалася посмішка цукерника — того першого дня в Танжері, коли він був голодним та безпритульним: вона теж була схожа на посмішку старого короля.

"Так ніби він тут побував, залишивши по собі сліди", — подумав юнак. "Але ніхто з них ніколи його не бачив. Хоча він казав, що завжди виникає перед тими, хто живе своєю Леґендою".

Він вийшов, не попрощавшись з Торговцем. Боявся, що розплачеться перед чужими людьми. Але знав, що згадуватиме з тугою цей час і все,

що навчився тут доброго. Тепер він певний себе й готовий підкоряти світ.

"Я вертаюсь до рідних полів, де знову пастиму овець". Не відчував радості від цього рішення. Цілий рік він працював, щоб здійснити мрію, а тепер з кожною хвилиною вона втрачала значення. Може, це не його мрія?

"Хтозна, чи не краще бути таким, як Торговець Кришталем, — так ніколи й не рушити до Мекки й жити, тільки мріючи про це". Але він тримав у руках Урім і Туммім, й камінці передавали йому силу й енергію старого короля. Випадково — хоча, подумав юнак, це могло бути й знаком — він підійшов до тієї таверни, в якій опинився тоді, першого дня. Злодія там не було, а власник подав йому чай.

"Я завжди зможу знову стати чабаном", — подумав хлопець. "Я вмію пасти овець і ще не розучився це робити. А от нагода дійти до єгипетських Пірамід може більше не трапитись. Старий мав золоту пектораль і знав про мене все. Він справді був королем, мудрим королем".

До рівнин Андалузії — дві години кораблем, а від Пірамід його відділяє ціла пустеля. Хоча можна глянути й під іншим кутом зору: фактично, він на дві години наблизився до свого скарбу. Щоправда, для цього довелося затриматись тут на рік.

"Я знаю, чому хочу вернутися до своїх овець. Я їх розумію; з ними я не маю проблем, вони вміють бути друзями. Хтозна чи таким другом стане пустеля, хоч саме у ній захований скарб. Але якщо його не знайду, то завжди зможу вернутися додому. Маю досить грошей і часу. Чому б ні?".

І тієї ж миті відчув величезну радість. Він завжди може знову стати пастухом. І завжди може стати торговцем кришталем. Можливо, на світі

є й інші заховані скарби, але йому двічі приснився сон, і він зустрів короля. Таке трапляється не кожному.

Він вийшов з таверни у гарному настрої. Пригадав, що один із постачальників Торговця привозив кришталь у караванах, які перетинали пустелю. Юнак тримав у руці Урім і Туммім, — завдяки цим камінцям він знов на шляху до скарбу.

"Я завжди поруч з тими, хто живе своєю Леґендою", — казав старий король.

А чому б не піти на склад товарів й довідатись там, чи так уже далеко ті Піраміди?

Англієць сидів у приміщенні, яке смерділо тваринами, потом і пилюкою. Важко було навіть сказати, чи то склад, чи загін для худоби. "Не сподівався я, що тут опинюсь", — думав він, неуважно гортаючи сторінки хімічного журналу. "Десять років університету, й ось я — у стайні".

Але треба було рухатись далі. Він вірив у знаки. Все його життя, всі наукові пошуки мали одне на меті — віднайти унікальну мову, якою говорить Всесвіт. Спочатку він захопився есперанто, тоді релігіями, а тепер ось — Алхімією. Він вивчив есперанто, досконало знав різні релігії, проте Алхіміком ще не став. Він розгадав немало загадок, це так. Але у своїх пошуках дійшов до межі, перетнути яку не міг. Його зусилля нав'язати контакт бодай з одним алхіміком виявилися марними. Алхіміки були дивними людьми, які дбали лише про себе й майже ніколи не хотіли допомогти. Мабуть, вони так і не розгадали секрет Архитвору — так званого Філософського Каменя, — тому й мовчать.

Він уже витратив частину батьківської спадщини, шукаючи намарно Філософський Камінь. Побував у найкращих бібліотеках світу й придбав усі найрідкісніші та найцінніші алхімічні книги. В одній з них він вичитав,

що багато років тому Європу відвідав славетний арабський алхімік. Подейкували, що було йому понад двісті літ, і що він добув Філософський Камінь та Еліксир Життя. Ця історія вразила Англійця. Проте була б вона для нього не більш, як леґендою, коли б не його товариш, котрий повернувся з археологічної експедиції в пустелю і розповів йому про араба, наділеного винятковою силою.

— Він живе в оазі Аль-Фаюм, — повідомив приятель. — Кажуть, йому двісті років, і будь-який метал він вміє перетворити в золото.

Англієць не міг стримати хвилювання. Він негайно скасував усі свої справи, зібрав найважливіші книги — і ось тепер сидить на цьому смердючому складі, чекаючи, коли підготують караван для переходу через Сахару. Шлях цього каравану пролягатиме через Аль-Фаюм.

"Мушу знайти цього клятого Алхіміка", — подумав він. І сморід тварин здався йому не таким уже й нестерпним.

Зайшов молодий араб, також обтяжений багажем, і привітався з Англійцем.

— Ти куди прямуєш? — поцікавився молодий араб.

— В пустелю, — відповів Англієць і заглибився у читання. Йому було не до балачок. Треба пригадати все, що він вивчив за останніх десять років, адже Алхімік неодмінно влаштує йому іспит.

Молодий араб витягнув книгу й почав читати. Книга була іспанська. "Це добре", — подумав Англієць. Він знав іспанську краще від арабської, отож, якщо цей юнак прямує до Аль-Фаюму, то буде з ким побалакати у вільний час.

"Сміх та й годі", — подумав юнак, уже вкотре перечитуючи сцену похорону, з якої починалася книга. "Оце вже два роки я беруся її читати

й ніяк не можу подолати перші сторінки". Хоча йому й не заважав король, він ніяк не міг зосередитись. Усе ще сумнівався в своєму рішенні. Але розумів важливу річ: будь-яке рішення — це щойно початок справи. Приймаючи рішення, людина пірнає в бурхливий потік, а той несе її в такі місця, яких вона й уявити не годна.

"Вирішивши шукати скарб, я не припускав, що працюватиму в крамничці з кришталем", — подумав юнак. "А тепер ось я вирішив пристати до каравану, хоча теж не знаю, чим це закінчиться".

Сусід його, європеєць, теж читає книгу. Він неприязний, і зовсім не зрадів появі юнака. Вони могли б стати друзями, проте європеєць не забажав підтримати розмову.

Юнак закрив свою книгу. Не хотів уподібнюватись до цього європейця. Дістав з кишені камінці й почав їх підкидати.

Незнайомець раптом вигукнув:

— Ого! Урім і Туммім!

Юнак миттю запхав їх до кишені.

— Вони не продаються, — сказав він.

— Та вони мало чого й варті, — відповів Англієць. — Це звичайний гірський кришталь. В землі є мільйони таких мінералів, але мудреці знають, що таке Урім і Туммім. Я не сподівався, що вони існують і тут.

— Мені їх подарував король, — мовив юнак.

Незнайомець нічого не відповів, тільки запхав руку до кишені й витягнув звідти такі самі камінці.

— Ти сказав — король? — перепитав він.

— Хто повірить, що король може говорити з пастухом, — сказав юнак, цього разу сам бажаючи припинити розмову.

— Якраз навпаки. Саме пастухи першими впізнали короля, якого решта світу визнати відмовилася. Тому зовсім не дивно, що королі розмовляють з пастухами.

І він продовжив, побоюючись, що хлопець не збагне, про що йдеться:

— Це з Біблії. З тієї книги, яка мене навчила користуватись Урімом і Туммімом. Ці камінці — єдиний засіб віщування, дозволений Богом. Жреці носили їх на золотій пекторалі.

Юнак зрадів, що опинився на цьому складі.

— Може, це знак, — мовив ледь чутно Англієць.

— Хто розповів тобі про знаки? — зростала з кожною хвилиною цікавість юнака.

— В житті все є знаками, — відповів Англієць, закриваючи журнал, який читав. — У Всесвіті існує мова, зрозуміла для всіх, але, на жаль, уже забута. Я шукаю цю Всесвітню Мову. Ось чому я тут. Бо мушу знайти людину, яка її знає. Алхіміка.

Розмову перервав хазяїн складу.

— Вам пощастило, — повідомив дебелий араб. — Сьогодні ввечері відправляється караван до Аль-Фаюму.

— Але мені треба до Єгипту, — заперечив юнак.

— Таж Аль-Фаюм і є в Єгипті, — здивувався товстун. — Що ти за араб?

Юнак відповів, що він іспанець. Англієць зрадів: хоч і вбраний як араб, юнак теж виявився європейцем.

— Цей знак зветься "фортуною", — сказав Англієць після того, як товстун вийшов. — Якби я міг, склав би величезну енциклопедію лише з двох слів — "фортуна" й "випадковість". З таких слів і складається Всесвітня Мова.

Те, що він зустрів його з Урімом і Туммімом у руках, сказав Англієць, не було випадковістю. І ще він запитав, чи той також шукає Алхіміка.

— Я шукаю скарб, — зізнався юнак і відразу ж про це пожалкував. Та Англієць не надав його словам великого значення.

— Я теж, певним чином, — сказав він.

— Я навіть не знаю, що таке Алхімія, — заговорив юнак, але в цю мить хазяїн складу гукнув усіх надвір.

— Я — Провідник Каравану, — оголосив темноокий бородань. — У моїх руках життя й смерть кожного, кого я беру з собою. Бо пустеля — примхлива жінка, яка може довести до божевілля.

Тут зібралося майже двісті людей та вдвічі більше тварин — верблюдів, коней, ослів, курей. Були жінки, діти й чоловіки з мечами за поясом та рушницями через плече. Англієць мав декілька валіз, набитих книгами. А що галас не вщухав, то Провідник повторив свої слова кілька разів, щоб усі почули.

— Різні люди служать різним богам. Але мій Бог — Аллах, і я клянусь Аллахом, що зроблю все, аби пустеля підкорилася знову. А тепер хай кожен з вас поклянеться іменем Бога, в якого вірить, що виконуватиме мої накази, що б там не було. Непослух у пустелі означає смерть.

Приглушений гомін розійшовся по юрбі. Кожний присягався своєму Богові. Юнак присягнувся Ісусові Христу. Англієць промовчав. Гомін лунав довше, ніж вимагала того звичайна клятва. Люди молилися, благаючи захисту в небес.

Прозвучав протяжний сигнал сурми, й усі сіли верхи на своїх тварин. Юнак з Англійцем незграбно повилазили на верблюдів. Юнакові стало жаль верблюда, нав'юченого тяжкими валізами його попутника.

— Випадковостей не буває, — продовжив Англієць бесіду, розпочату на складі. — Я опинився тут, бо мій приятель почув про араба, який...

Але караван уже рушив і слів не було чути. Хоча юнак здогадувався, про що йдеться: про загадковий ланцюжок, який усе пов'язує і завдяки якому він став спочатку чабаном, тоді побачив двічі один сон, тоді опинився в містечку біля Африки, тоді зустрів на майдані короля, тоді був пограбований, тоді зійшовся з Торговцем Кришталем, тоді...

"Коли наближаєшся до мрії, сенсом життя стає Леґенда", — подумав юнак.

Караван рухався на схід. Він вирушав рано-вранці, зупинявся, коли спека ставала нестерпною, а під вечір знову пускався в дорогу. Юнак мало спілкувався з Англійцем, бо той здебільшого читав.

Тому він мовчки спостерігав, як сунуть пустелею люди й тварини. Все тепер дуже відрізнялось від того, що діялося в день від'їзду: тоді панував безлад і гамір, дитячий плач та іржання коней, вперемішу із нервовими вигуками погоничів та купців.

А в пустелі царювала тиша, яку порушувало тільки завивання вітру й тупіт копит. Навіть погоничі рідко розмовляли між собою.

— Я вже багато разів переходив через ці піски, — розповідав один з них уночі. — Але пустеля така безмежна, а обрії такі далекі, що людина чується малою й мовчить.

Юнак чудово розумів, що мав на увазі погонич, хоча сам був у пустелі вперше. Дивлячись на море чи вогонь, він міг годинами мовчати, не думаючи ні про що, весь у полоні неосяжності й могуті цих стихій.

"Я дечого навчився від овець, дечого — від кришталю", — подумав він. "Може, навчуся й від пустелі. Вона виглядає старою й мудрою".

Вітер не вщухав. Юнакові згадалось, як цей вітер віяв йому в обличчя на мурах Таріфської фортеці. Тепер він, мабуть, куйовдить злегенька вовну його овець, які й далі шукають їжу та воду в полях Андалузії.

"Це вже не мої вівці", — подумав він без жалю. "Вони звикли до нового чабана, а про мене забули. Це й добре. Коли постійно мандруєш, наче та вівця, то знаєш, що рано чи пізно надходить мить прощання".

Згадав крамареву дочку, яка, мабуть, давно вже вийшла заміж. Може, за пекаря, може, за пастуха, який також умів читати й розповідав неймовірні історії — зрештою, він був не єдиний такий. Подивувався власній інтуїції — можливо, він теж опановує Всесвітню Мову, що охоплює минуле й сучасне всіх людей. "Це внутрішній голос", — казала його мама. Юнак починав розуміти, що інтуїція — це несподіване занурення душі у світовий потік життя, в якому сплелися людські історії і з якого можна довідатись усе, бо там усе написано.

— Мактуб, — вимовив юнак, пригадавши Торговця Кришталем.

Місцями пустеля була піщана, а місцями — кам'яниста. Коли на дорозі лежав камінь, його обминали, але щоб обійти скелі, треба було робити великий гак. Якщо пісок ставав надто грузьким для верблюдячих копит, шукалося місця, де він був твердішим. Деколи земля була вкрита сіллю з висохлих озер. Тварини тоді пручалися, й погоничі злізали з них, щоб допомогти. Тоді вони несли вантаж на власних плечах, а минувши підступні місця, знову нав'ючували верблюдів. Якби захворів або помер Провідник, погоничі кидали б жереб, щоб вибрати нового.

Все це робилося з однією метою: скільки б не було обходів, караван мусив триматися незмінного напрямку. Подолавши чергову перешкоду, він знову брав курс на зорю, яка вела до оази. Коли люди бачили у вранішньому небі сяйво цієї зорі, вони знали, що попереду їх чекає вода, жінки, фініки й пальми. Лише Англієць цього не знав: він був заглиблений у свої книжки.

Юнак також мав книгу, і читав її в перші дні подорожі. Але йому було цікавіше дивитися на караван і слухати вітер. Коли він краще зрозумів свого верблюда й став йому приятелем, він зовсім закинув книгу. Це був зайвий тягар, хоча юнак і далі вірив у те, що, відкривши книгу, щоразу знайде там щось важливе.

Він потоваришував з погоничем, який їхав поруч. Вечорами біля вогнища юнак описував йому свої вівчарські пригоди.

Під час однієї з таких розмов погонич розповів йому про своє життя.

— Я мешкав поблизу Ель Кайруму, — сказав він. — Мав свій сад, дітей, і життя моє мало бути незмінним до самої смерті. Одного року, коли сад уродив найкраще, ми відправились до Мекки, отож я виконав останній у житті обов'язок. Тепер міг спокійно помирати й тішився цим.

— Одного дня затряслася земля і Ніл вийшов з берегів. Я не думав, що таке трапиться зі мною. Сусіди боялися, що повінь знищить оливкові

дерева, дружині було страшно за наших дітей. Мене ж лякало те, що все моє майно загине. Та що тут вдієш. Земля була спустошена, і я мусив якось заробляти на життя. Тому й став погоничем верблюдів.

Тепер я розумію слова Аллаха: не треба боятися невідомого, бо ми можемо здобути все, що захочемо. Нам страшно втратити те, чим володіємо — життя, майно. Але страх зникає, коли зрозуміти, що й наші долі, й уся світова історія написані однією Рукою.

Іноді цей караван зустрічався з іншими. Завжди один з них мав те, чого бракувало другому — неначе справді все було написане однією Рукою. Зібравшись навколо вогню, погоничі розмовляли про піщані бурі й оповідали різні байки про пустелю.

Часом з'являлися загадкові чоловіки у відлогах; це були бедуїни, які охороняли караванні шляхи. Вони застерігали від грабіжників та дикунських племен. З'являлися й щезали мовчки, вбрані з голови до ніг у чорне. Виднілися лише їхні очі.

Одного вечора до вогнища, біля якого сиділи Англієць з юнаком, підійшов погонич верблюдів.

— Ходять чутки про війну між племенами, — сказав він.

Запала тиша. Юнак відчув напругу й страх, хоча ніхто й не озивався. Але він уже знав мову без слів, Всесвітню Мову.

Англієць поцікавився, чим це їм загрожує.

— Коли ти в пустелі, назад вороття немає, — відповів погонич. — А коли немає дороги назад, треба думати про дорогу вперед. На все воля Аллаха.

І він прорік оте таємниче слово: Мактуб.

— Ти б більше уваги вділяв караванові, — порадив Англійцеві юнак, коли погонич відійшов. — Ми часто йдемо в обхід, але не сходимо з курсу.

— А ти б більше читав, — відповів Англієць. — Книжки схожі на каравани.

Довжелезна валка людей і тварин рухалася дедалі швидше. Тепер не тільки вдень, але й вечорами біля вогнищ — де мандрівники звичайно розмовляли — панувала тиша. А одного дня Провідник Каравану вирішив, що відтепер вони взагалі не розводитимуть вогню, щоб не привертати до себе уваги.

Тварин тепер розташовували колом, а люди спали всередині, ховаючись від нічного холоду. Провідник звелів також виставляти озброєну варту.

Однієї ночі Англійцеві не спалося. Він покликав юнака й вони вирішили прогулятися довколишніми дюнами. Був повний місяць, і юнак описав Англійцеві своє життя.

Англієць був у захваті, коли хлопчина розповів про працю у крамничці та про досягнутий там успіх.

— Цей принцип керує всім, — сказав він. — В Алхімії це зветься Світовою Душею. Коли прагнеш чогось усім серцем, тоді ти найближче до Світової Душі. Ця сила завжди позитивна.

Він також сказав, що цей дар належить не тільки людині, бо все на Землі має душу — мінерали, рослини, тварини й навіть звичайні думки.

— Все на Землі постійно змінюється, бо Земля жива... і має душу. Ми — частка цієї Душі, тому рідко усвідомлюємо, що вона все робить для

нас. Але ти, мабуть, помітив, що в крамничці навіть кришталь тобі допомагав.

Юнак мовчки дивився на місяць і білий пісок.

— Я стежив, як караван перетинає пустелю, — сказав нарешті він. — Вони обоє говорять однією мовою, тому пустеля його пропускає. Вона перевіряє кожен його крок, щоб він їй пасував. Лише так йому буде дозволено дійти до оази. Бо коли покладатися лише на відвагу, не розуміючи цієї мови, можна загинути першого ж дня.

Вони удвох дивилися на місяць.

— Це — магія знаків, — вимовив юнак. — Я бачив, як погоничі читали пустельні знаки, а душа каравану розмовляла з душею пустелі.

Англієць сказав:

— Треба мені звернути увагу на караван.

— А мені — почитати твої книжки, — сказав юнак.

То були дивні книжки. Йшлося там про ртуть, сіль, драконів, королів, і годі було щось втямити. Але майже скрізь повторювалася одна ідея: все походить з єдиного джерела.

В одній книжці він прочитав, що найважливіший текст Алхімії складався з кількох рядків, викарбуваних на поверхні звичайного смарагда.

— Це — Смарагдова Табула, — пояснив Англієць, пишаючись, що знає такі речі.

— Для чого ж тоді всі ці книги? — здивувався юнак.

— Щоб ми ті рядки зрозуміли, — відповів не дуже впевнено Англієць.

Книга, яка зацікавила хлопця найбільше, розповідала про відомих алхіміків. Ці люди присвячували ціле своє життя очищенню металів у лабораторіях; вони вірили, що, коли протягом багатьох років розігрівати метал, він втрачає всі свої індивідуальні властивості, залишаючи екстракт — Світову Душу. Ця Унікальна Субстанція давала алхімікам змогу пізнати все на Землі, бо була мовою благодаті, якою спілкувався світ. Цей Архитвір, як його назвали, складався з двох частин — рідкої й твердої.

— Чи не можна просто спостерігати за людьми і знаками, щоб зрозуміти цю мову? — запитав юнак.

— В тебе манія до спрощення, — відізвався роздратовано Англієць. — Алхімія — серйозна справа. Треба в усьому наслідувати старих майстрів.

Юнак довідався, що рідка частина Архитвору називається Еліксиром Життя; вона виліковує всі хвороби, запобігаючи старінню. Тверда частина має назву Філософського Каменя.

— Філософський Камінь знайти нелегко, — сказав Англієць. — Алхіміки роками спостерігали у своїх лабораторіях за вогнем, яким очищали метали. Споглядання вогню поступово привело їх до відмови від суєтного світу. Очищаючи метали, вони очищали самих себе.

Юнак згадав Торговця Кришталем. Той казав, що, очистивши вітрину від бруду, він сам звільнився від поганих думок. Юнак щоразу переконувався, що Алхімію можна вивчити на досвіді звичайного життя.

— Крім того, — сказав Англієць, — Філософський Камінь має одну надзвичайну властивість. Крихітний уламочок цього каменя може перетворити величезну кількість простого металу в золото.

Почувши це, юнак прийшов у ще більший захват. Уявив собі, як зможе, набравшися трохи терпіння, перетворювати будь-що у золото. Він перечитав життєписи людей, яким це вдалося: Гельвецій, Еліас, Фулканеллі, Ґебер. То були дивовижні історії — кожен з них прожив до кінця Особисту Леґенду. Вони мандрували, зустрічалися з магами, творили чудеса перед маловірними й володіли Філософським Каменем та Еліксиром Життя.

Проте, коли юнак захотів з'ясувати, як оволодіти Архитвором, він цілковито розгубився. Там були лише малюнки, закодовані інструкції й незрозумілі тексти.

— Чому вони так все ускладнюють? — запитав він якось в Англійця. Той мав кепський настрій, бо нудився без своїх книжок.

— Щоб зрозумів тільки той, хто готовий нести за це відповідальність, — відповів Англієць. — Уяви, що всі почнуть перемінювати свинець у золото. Золото втратить свою вартість. Лише ретельні й наполегливі оволодівають Архитвором. Ось чому я тут, в пустелі. Мушу знайти справжнього Алхіміка, який допоможе все те розшифрувати.

— Коли були написані ці книги? — запитав юнак.

— Багато століть тому.

— Але тоді ще не існувало друку, — почав доводити юнак, — тож мало хто міг дізнатись про Алхімію. Для чого ж таки ця дивна мова й малюнки?

Англієць на це не відповів. Сказав, що кілька днів стежив за караваном, але не відкрив нічого нового. Помітив тільки, що почастішали розмови про війну.

Одного дня хлопець віддав Англійцеві книжки.

— Ну, і чого ти навчився? — запитав нетерпляче Англієць. Хотів поговорити, щоб не думати про війну.

— Я довідався, що світ має Душу й той, хто зрозуміє цю Душу, зрозуміє мову речей. Я дізнався, що багато алхіміків прожили свою Леґенду, відкривши в результаті Світову Душу, Філософський Камінь та Еліксир Життя. Але, передусім, я зрозумів — все це настільки просто, що його можна записати на грані смарагда.

Англієць був розчарований. Роки досліджень, магічні символи, незнайомі слова, лабораторне обладнання — а на юнака воно не справило жодного враження. "Мабуть, душа у нього надто примітивна", — подумав він.

Він забрав книжки й запакував їх у свої валізи.

— Краще спостерігай за караваном, — сказав він. — Мені від цього жодної користі.

Юнак знову почав споглядати пустельну тишу і збиваний копитами пісок. "Кожен вчиться по-своєму", — мовив він сам до себе. "Він не так, як я, я не так, як він. Але ми обоє шукаємо кожен свою Леґенду й за це я його шаную".

Караван тепер рухався вдень і вночі. Бедуїни у відлогах з'являлися чимраз частіше, а погонич верблюдів — який став юнаковим приятелем — пояснив, що війна між племенами вже розпочалася. Їхнє щастя, якщо караван дійде до оази.

Тварини виснажились, чоловіки здебільшого мовчали. Найгірше було вночі, коли звичайне верблюдяче скигління — яке досі так і сприймалося — тепер викликало страх, бо могло віщувати початок нападу.

Погонич, однак, не вельми переймався загрозою війни.

— Я живу, — сказав він якось юнакові, ласуючи разом з ним фініками. — Коли їм, думаю про їжу. Коли в дорозі, дбаю про дорогу. Почнеться війна, ну то що ж, — для смерті будь-який день не гірший від іншого. Бо я не живу ані минулим, ані майбутнім. Мене цікавить лише те, що тут і тепер. Зумієш жити тут і тепер — будеш щасливим. Побачиш, що пустеля живе своїм життям, небо всипане зірками, а війни йдуть, бо це притаманно людям. Життя стане святом, великим карнавалом, бо життя — це мить, яку ми проживаємо саме тепер.

Через два дні, готуючись до сну, юнак пошукав зорю, яка була для них орієнтиром. Йому здалось, ніби обрій понижчав, бо над поверхнею пустелі з'явилися сотні зірок.

— Це оаза, — сказав погонич.

— Чого ж ми не йдемо туди негайно?

— Бо треба спати.

Юнак прокинувся разом із сонцем. Попереду, там, де вночі мерехтіли зірки, через усю пустелю простяглися нескінченною смугою фінікові пальми.

— Ми досягли свого! — вигукнув Англієць, який також щойно прокинувся.

Але юнак зберігав спокій. Йому було затишно серед пустельної тиші, й він волів просто дивитись на дерева. На нього ще чекає довга дорога

до Пірамід, і цей ранок залишиться тільки у споминах. Але ця мить, це свято, про яке говорив погонич, була тут і тепер, і він хотів її прожити мов спогад чи мрію. Прийде час, і образ цих пальм перейде у згадку. Нині, однак, він обіцяє тінь, воду і захисток. Скигління верблюда свідчило про небезпеку, а фінікові пальми провіщають чудо.

"Все на світі має свою мову", — подумав юнак.

"Минають часи, проходять каравани", — міркував Алхімік, стежачи, як сотні людей і тварин входять до оази. Люди галасували, курява затьмарювала сонце пустелі, а діти були в захваті від появи в оазі чужинців. Алхімік бачив, як вожді племені привітали Провідника Каравану й розпочали з ним бесіду.

Але не це цікавило Алхіміка. Безліч разів люди приходили й знову відходили, а пустеля лишалася незмінною. Її пісками блукали королі й жебраки, вітер постійно змінював обриси дюн, але дюни були ті самі, знайомі йому ще з дитинства. Завжди цікаво було бачити радість, яка охоплювала подорожніх, коли посеред жовтої землі й синього неба їм раптом впадав у вічі зелений колір пальм. "Можливо, Бог і сотворив пустелю для того, аби люди могли натішитись пальмами", — подумав він.

Вирішив зосередитись на практичніших справах. Знав, що з цим караваном прибув чоловік, якому він має передати деякі свої секрети. Так сказали знаки. Він ще не бачив цього чоловіка, але розпізнає його досвідченим оком, коли той з'явиться. Сподівався, що той виявиться не гіршим від попереднього учня.

"І чому ці речі треба передавати з вуст в уста?" — подумав він. Принаймні, не тому, що це якісь таємниці; Бог легко розкрив свої таємниці усім створінням.

Мав для цього єдине пояснення: речі, що передаються таким чином, походять з абсолюту, з Чистого Буття, а його неможливо передати ні малюнками, ні словами.

Люди ж так захоплюються малюнками й словами, що забувають Мову Світу.

Юнак не вірив власним очам: це було не джерело, оточене кількома пальмами, як на книжкових малюнках, — оаза виявилась більшою від деяких містечок в Іспанії. Вона складалася з трьохсот джерел, п'ятдесяти тисяч пальм і безлічі розкиданих скрізь барвистих наметів.

— Мов у Тисячі й одній ночі, — сказав Англієць, якому не терпілося зустріти Алхіміка.

Їх оточували дітлахи, що п'ялили очі на прибулих. Чоловіки розпитували про військові дії, а жінки розглядали привезені тканини й коштовності. Тиша пустелі тут здавалася сном; подорожні безупинно балакали, реготали й галасували, ніби, вибравшись зі світу духів, знов опинилися серед людей. Були щасливі й радісні.

Вже не треба було думати про небезпеку, бо оази, як пояснив юнакові погонич, завжди вважалися нейтральними територіями, адже мешкали там переважно жінки й діти. Битви велися тільки в пустелі, а оази були місцем захистку.

Провідник Каравану ледве позбирав їх усіх, щоб дати вказівки. Мали тут лишатися, доки не скінчиться війна між племенами. Вони гості і житимуть у наметах разом із мешканцями оази; їм відступлять кращі місця. Такий закон гостинності. Тоді він звелів, щоб усі, включно з вартовими, здали зброю людям, визначеним вождями племені.

— Таке правило Війни, — пояснив Провідник. — Оаза не надає притулку військам і військовим.

Англієць, на юнаків подив, витягнув з торби хромований револьвер і вручив його чоловікам, що збирали зброю.

— Навіщо тобі той револьвер? — запитав юнак.

— Так легше довіряти людям, — відповів Англієць. Був радий, що завершуються його пошуки.

Юнак тим часом думав про свій скарб. Чим ближче до мрії, тим більше перешкод. Мабуть, уже не діяло те, що старий король назвав "фортуною початківця". Навпаки, у пошуках Леґенди він постійно наштовхувався на нові випробування своєї наполегливості й відваги. Тому не треба поспішати, не слід гарячкувати. Інакше не побачити знаків, поставлених Богом на його шляху.

"Це Бог поставив їх на моєму шляху", — вражено подумав юнак. Досі він сприймав знаки, як частку цього світу. Як їжу або сон, жагу кохання або пошуки праці. Він ніколи не думав, що це — мова, якою Бог підказує нам, що маємо робити.

"Не поспішай", — нагадав він сам собі. "Як казав погонич: настав час їсти — їж. Пора в дорогу — йди".

Першого дня заснули втомлено всі, — Англієць теж. Юнак опинився далеко від нього, в шатрі з п'ятьма парубками його віку. Всі вони мешкали в пустелі й хотіли почути розповіді про великі міста.

Юнак розказав їм про життя чабана і збирався вже описувати свої пригоди у крамничці з кришталем, коли до шатра увійшов Англієць.

— Шукаю тебе цілий ранок, — сказав він, викликавши хлопця з намету. — Допоможи розшукати Алхіміка.

Спочатку вони хотіли знайти його самі. Алхімік мав би жити не так, як інші, до того ж у його наметі мала би постійно горіти піч. Вони шукали скрізь, виявивши, що оаза значно більша, ніж вони уявляли; там були сотні наметів.

— Ми змарнували цілий день, — поскаржився Англієць, коли вони присіли біля якогось джерела.

— Може, краще когось запитати, — запропонував юнак.

Англієць не хотів говорити нікому про своє перебування в оазі, тому він вагався. Та зрештою погодився й попросив зробити це юнака, бо той краще володів арабською. Юнак підступив до жінки, яка прийшла до джерела наповнити бурдюк водою.

— Добрий вам вечір, добродійко. Чи ви не скажете, де мешкає Алхімік?

Жінка відповіла, що нічого не знає й поспіхом забралася геть. Але перед цим порадила хлопцеві не розмовляти більше з жінками, вбраними у чорне, бо то заміжні жінки. Він мусить шанувати Традицію.

Англієць був розчарований. Його подорож видавалася марною. Юнак також засмутився, — адже і його приятель шукав свою Леґенду. А коли чогось прагнути, цілий Всесвіт змовляється, щоб допомогти, казав старий король. Він не міг помилитися.

— Раніше я не чув про алхіміків, — сказав юнак. — Може, й тут про них ще не чули.

В Англійця засяяли очі. — Саме так! Мабуть, тут і не знають, хто такі алхіміки! Питай-но, хто тут лікує хвороби!

До джерела підходили жінки, вбрані у чорне, але юнак, попри Англійцеві наполягання, не заговорив до жодної з них. Нарешті з'явився чоловік.

— Чи хтось тут лікує хвороби? — запитав юнак.

— Хвороби лікує Аллах, — злякано відповів чоловік. — А ви шукаєте чаклунів. — Зацитувавши кілька рядків з Корану, він зник.

Підійшов ще один чоловік. Він був сивий і мав при собі невеличке відерце. Юнак повторив запитання.

— Навіщо він вам? — поцікавився араб.

— Бо мій товариш уже кілька місяців мандрує, шукаючи зустрічі з ним, — відказав юнак.

— Якщо тут і є такий чоловік, він неймовірно могутній, — сказав після паузи араб. — Навіть племінні вожді не сміють бачитися з ним будь-коли. На це потрібна його згода. Зачекайте до кінця війни. Тоді йдіть звідси разом із караваном. Не варто втручатися в життя оази, — порадив він, відходячи.

Але Англієць тріумфував. Вони натрапили на слід.

Врешті з'явилася дівчина, яка не була вбрана в чорне. Вона тримала на плечі глечик, а на голові мала чадру, хоча обличчя й лишалося відкритим. Юнак наблизився до неї, щоб запитати про Алхіміка.

Цієї ж миті зупинився час, і Світова Душа заповнила його єство. Коли він побачив ці чорні очі, цю ледь вловиму посмішку на вустах, то збагнув найважливішу частину Мови, якою говорить світ. Мови, яку всі розуміють у власному серці. То була Любов. Старша від людства, давніша від пустелі. Коли зустрічалися дві пари очей, вона завжди

вибухала з тією ж силою, що й тепер, біля джерела. Дівчина всміхнулася, і це був знак — знак, якого він чекав, не знаючи про це, ціле життя. Знак, якого він марно шукав у вівцях і книжках, у кришталі й пустельній тиші.

Це була найчистіша мова світу, без жодних пояснень, бо їх не потребує Всесвіт, линучи крізь безконечний простір. Цієї миті юнак відчув, що перед ним стоїть його дружина, й вона також збагнула це без слів. Він був у цьому переконаний, хоча батьки й казали йому, що, перш ніж одружитися, треба довго залицятися, свататись, збирати гроші. Але ті, хто так думав, не знали Всесвітньої Мови, бо коли зануритися в неї, легко зрозуміти, що в цьому світі тебе завжди хтось чекає — чи то в пустелі, чи у великому місті. А коли сходяться двоє таких людей і зустрічаються їхні очі, зникає минуле й майбутнє. Існує тільки ця мить і неймовірна впевненість, що все на світі написане однією Рукою. Рукою, яка пробуджує Любов і творить для кожної душі споріднену їй душу. Без цього всі мрії втрачають сенс.

"Мактуб", — подумав юнак.

Англієць його поштурхав: "Ну, запитай же її!"

Юнак підступив до дівчини й посміхнувся їй у відповідь.

— Як тебе звати? — запитав він.

— Фатіма, — відповіла дівчина, відводячи погляд.

— Так називають жінок і в нас.

— Це ім'я доньки Пророка, — сказала Фатіма. — Воїни рознесли його по світу.

Чарівна дівчина згадувала воїнів з гордістю. Англієць підштовхнув юнака, й той запитав про чоловіка, котрий лікує хвороби.

— Цей чоловік знає всі таємниці, — відповіла вона. — Він спілкується з пустельними джинами.

Джинами називали духів. Дівчина показала на південь, де мешкав цей дивний чоловік.

Тоді наповнила свій глек водою й пішла. Англієць побіг шукати Алхіміка. А хлопець ще довго сидів біля джерела, думаючи про те, що одного дня левант приніс йому аромат цієї жінки, що він покохав її раніше ніж зустрів, і що тепер завдяки цьому коханню йому відкриються всі скарби світу.

Наступного дня юнак знову прийшов до джерела, щоб зустріти дівчину. На його подив, там був Англієць.

— Я чекав цілий день, до вечора, — сказав той. — Він з'явився з першими зірками. Я розповів йому про свої пошуки. Він запитав, чи я вже перетворював свинець у золото. Я відповів, що саме цього й хочу навчитися. А він сказав мені зробити ще одну спробу. Так і сказав: "Спробуй ще раз".

Юнак мовчав. Англієць подолав такий довгий шлях, аби почути те, що й так уже знав. Юнак пригадав, як колись віддав шість овець королю, почувши дуже подібну пораду.

— Ну, то спробуй, — сказав він Англійцеві.

— Я так і зроблю. Відразу ж.

Коли Англієць пішов, з'явилась Фатіма й наповнила глечик водою.

— Я прийшов сказати одну річ, — розпочав юнак. — Будь моєю дружиною. Я люблю тебе.

Дівчина випустила з рук посудину, розіллявши воду.

— Я чекатиму тебе тут щодня. Я перейшов пустелю в пошуках скарбу, який є десь біля Пірамід. Війна була для мене прокляттям. А тепер вона стала благословенням, бо звела мене з тобою.

— Війна колись закінчиться, — відповіла дівчина.

Юнак обвів поглядом фінікові пальми. Він був вівчарем і може стати ним знову. Фатіма дорожча за скарб.

— Воїни шукають скарби, — сказала дівчина, немов прочитавши його думки. — А жінки пустелі ними пишаються.

Ще раз наповнила глечик і відійшла.

Юнак щодня чекав Фатіму біля джерела. Він розповів їй про своє життя чабана, про короля й крамничку з кришталем. Вони стали друзями, і кожен день — окрім тих хвилин, коли він був з нею, — здавався йому нескінченним.

Минув майже місяць в оазі, коли Провідник Каравану скликав усіх на нараду.

— Невідомо, коли скінчиться війна, тому ми не можем продовжити подорож, — сказав він. — Бої, буває, тягнуться довго, навіть роками. Обидві сторони дуже сильні, й воїни захищають свою честь. Це не битва добра супроти зла. Це — війна армій, які змагаються за рівновагу сил, а коли починається такий бій, він триває довше ніж звичайно, бо Аллах підтримує обидві сторони.

Люди розійшлися. Ввечері юнак зустрівся з Фатімою й розповів їй про нараду.

— Вже другого дня після нашої зустрічі, — сказала Фатіма, — ти признався, що кохаєш мене. Пізніше ти розповів мені про Всесвітню Мову і Світову Душу. Тепер я стала твоєю частинкою.

Юнак прислухався до її голосу, що був наче шелестіння вітру в пальмах.

— Я давно тебе чекала тут, біля джерела. Я не дбала про минуле, про Традицію й про те, як мала би поводитись жінка пустелі. З дитинства я мріяла отримати від пустелі дарунок. Нарешті я отримала цей дар, тобто тебе.

Юнак хотів взяти її за руку. Але в руках Фатіма тримала глечик.

— Ти розповів про свої мрії, про короля і скарб. Ти розповів про знаки. Тепер я не боюся нічого, бо ці знаки звели нас із тобою. Я тепер частинка твоєї мрії, твоєї, як ти кажеш, Особистої Леґенди. Тому я хочу, щоб ти досягнув свого. Якщо треба зачекати до кінця війни, то зачекай. Але, якщо мусиш піти раніше, йди за своєю Леґендою. Вітер міняє обриси дюн, але пустеля залишається, якою була. Так буде й з нашим коханням.

— Мактуб, — сказала вона. — Якщо я частинка твоєї Леґенди, колись ти повернешся.

Після цієї зустрічі з Фатімою юнак зажурився. Він згадав пастухів, які вже мали дружин. Всім їм було нелегко розлучатися, коли надовго вирушали в поля. Любов вимагала, щоб вони залишалися з коханими.

Наступного дня він сказав усе це Фатімі.

— Пустеля забирає наших чоловіків і деколи не повертає, — відповіла вона. — Ми звикли до цього. Ті, хто не вернувся, живуть у хмарах, у звірях, у воді. Вони стають частинками усього — стають Світовою Душею. Дехто повертається. Тоді радіють усі жінки, бо вірять, що колись повернуться й їхні чоловіки. Дивлячись на цих жінок, я заздрила їхньому щастю. Тепер і я чекатиму. Я — жінка пустелі й пишаюся цим. Я хочу, щоб мій чоловік був вільним, як вітер. А якщо треба буде, я знайду його в хмарах, у звірях, у воді.

Юнак пішов шукати Англійця. Хотів розповісти йому про Фатіму. Він здивувався, коли побачив, що той побудував біля шатра маленьку піч. Це була дивна піч, зверху на ній стояла прозора колба. Англієць розпалював піч дровами й дивився на пустелю. Його очі були жвавіші ніж тоді, коли він читав свої книжки.

— Це перший етап моєї праці, — сказав він. — Я мушу відділити зайву сірку. І не повинен боятися невдачі. Страх перед невдачею — ось що заважало мені осягнути Архитвір. Тепер я починаю те, що міг би розпочати десять років тому. Добре, принаймні, що не двадцять.

Він далі розігрівав піч, вдивляючись у пустелю. Юнак сидів коло нього, поки пустеля не порожевіла у призахідньому сонці. Йому раптом забаглося піти туди, щоб довідатись, чи тиша пустелі не містить у собі відповідей на його питання.

Якийсь час він брів навмання, стараючись не згубити з виду пальми оази. Прислухався до вітру й намацував каміння під ногами. Час від часу він знаходив мушлю, бо колись давно ця пустеля була морем. Сів на камінь і відчув, як його заворожує обрій. Не міг відділити почуття любові від бажання володіти Фатімою, але вона була жінкою пустелі, тож тільки пустеля могла йому допомогти.

Коли він так сидів, заглибившись у думки, відчув над головою якийсь порух. Глянувши вгору, побачив високо в небі двійко яструбів.

Він дивився, як яструби вимальовують різні фігури в повітрі. Політ був цілком довільним, але юнак вловлював у ньому певний сенс. Не міг, однак, цього сенсу збагнути. Слідкував за рухом птахів, намагаючись його розгадати. Може, пустеля таки зуміє пояснити йому, яка вона — любов без володіння?

Його почало хилити до сну. В глибині душі він волів бути при повній свідомості, а водночас хотілося спати. "Занурююсь у Мову Світу усе на землі набуває сенсу... навіть політ яструбів", — мовив він до себе. Він відчував вдячність за свою любов до жінки. "Коли кохаєш, усе набуває великого сенсу", — подумав він.

Зненацька один з яструбів стрімголов кинувся вниз, напавши на другого. В цю мить перед юнаком промайнув раптовий образ: на оазу, звівши мечі, насувається військо. Видіння тут же зникло, але воно його потрясло. Він чув розповіді про міражі й деякі навіть сам бачив: це були бажання, матеріалізовані над пісками пустелі. Але ж він ніколи не бажав, щоб до оази вторглася армія.

Хотів про це забути й повернутись до роздумів. Знову спробував зосередитись на рожевих контурах пустелі й на камінні. Та щось йому заважало.

— Не забувай про знаки, — казав старий король. Юнак подумав про Фатіму. Знову пригадав своє видіння й відчув, що це відбудеться насправді.

Зробив зусилля, щоб вийти зі свого трансу. Підвівся й попрямував назад до пальм. І знов усвідомив, як багато є різних мов: цього разу в пустелі було спокійно, а небезпека чатувала в оазі.

Погонич верблюдів сидів під пальмою, спостерігаючи за заходом сонця. Він побачив юнака, який з'явився з-поза дюн.

— Насувається військо, — повідомив хлопчина. — Я мав видіння.

— Пустеля наповнює людські серця видіннями, — відповів погонич.

Але юнак розповів йому про яструбів — як, стежачи за їхнім польотом, він раптом занурився у Світову Душу.

Погонич зрозумів юнака. Він знав: все, що є на землі, приховує в собі історію цілого світу. Можна розкрити книгу на будь-якій сторінці, можна подивитись на чиюсь долоню, на карту з колоди, на політ птахів — на що б не глянути, завжди можна вловити зв'язок із тим, що має статися. Фактично, не ці речі самі по собі показують щось, а люди, вдивляючись у них, занурюються у Душу Світу.

У пустелі було багато чоловіків, які заробляли на життя тим, що вміли проникати в глибини Світової Душі. Їх називали провидцями, й вони наводили острах на жінок і старих. Воїни рідко коли з ними радились, бо годі починати бій, знаючи, що тобі приречена смерть. Воїнам подобався смак битви і смак невідомості; майбутнє написане Аллахом, а все, що Він написав — людям на благо.

Тому Воїни жили лише теперішнім, бо воно повне несподіванок, і треба встигати відповісти на безліч питань: Де меч ворога? Де його кінь? Якого удару завдати, щоб лишитися живим?

Погонич верблюдів Воїном не був, тому він радився з провидцями. Слова багатьох справджувались, хоч дехто й помилявся. Якось один із них, найстарший і найгрізніший, запитав, чому погонич так цікавиться майбутнім.

— Ну... щоб робити різні речі, — відповів той. — Щоб змінювати те, що не подобається.

— Тоді воно не стане твоїм майбутнім, — сказав провидець.

— Ну, може, я хочу знати майбутнє, щоб бути до нього готовим.

— Якщо має статися щось добре, це буде приємною несподіванкою, — вів своє провидець. — Якщо ж погане, страждатимеш передчасно.

— Я хочу знати майбутнє, бо я — людина, — сказав нарешті погонич. — А люди будують життя з думкою про майбутнє.

Провидець промовчав. Він славився тим, що гадав на галузках; кинувши їх на землю, тлумачив усе залежно від того, як вони впали. Того дня він цього не зробив. Загорнув галузки у шматок тканини й запхав їх до кишені.

— Я живу, провіщаючи людям майбутнє, — сказав він. — Я знаю мову галузок і знаю, як з їх допомогою проникати туди, де все написано. Там я можу читати минуле, відшукувати забуті речі й розуміти знаки сучасного. Коли до мене звертаються люди, я не розкриваю їм майбутнього, я тільки вгадую його. Майбутнє належить Богові, й лише він відкриває його за надзвичайних обставин. Як я вгадую майбутнє? Завдяки знакам сучасного. Секрет тут, у теперішньому часі. Придивляючись до сучасного, можна його поліпшити. А коли поліпшиш сучасність, то й прийдешнє зміниться на краще. Забудь про майбутнє й живи щодня згідно з Писанням, тому що Бог дбає про своїх дітей. Кожен день несе у собі Вічність.

Погонич верблюдів запитав, за яких надзвичайних обставин Бог дозволяє побачити майбутнє.

— Коли Він сам його показує. А Бог відкриває майбутнє лише тоді, коли воно написане так, щоб його змінити.

"Бог показав юнакові майбутнє", — подумав погонич. Чому саме його обрав він своїм знаряддям?

— Піди до вождів племені, — сказав погонич верблюдів. — Розкажи їм про військо, що наближається.

— Вони ж мене засміють.

— Це чоловіки пустелі, вони звикли до знаків.

— Тоді вони вже й самі все знають.

— Це якраз не їхня справа. Вони вірять, що коли Аллах захоче, щоб вони щось знали, хтось їм про це скаже. Так було завжди. Нині цим вісником станеш ти.

Юнак подумав про Фатіму. І вирішив, що піде до вождів.

— Я бачив у пустелі знаки, — сказав юнак вартовому, котрий стояв біля входу до величезного білого шатра в центрі оази. — Мушу зустрітися з вождями.

Вартовий нічого не відповів. Зник на якийсь час у шатрі й повернувся разом із молодим арабом в золотисто-білому одязі. Юнак розповів йому про побачене. Той звелів зачекати, і щез у шатрі.

Настав вечір. За цей час у шатрі побували різні воїни й купці. Одне за одним загасли вогнища, і в оазі стало тихо, мов у пустелі. Лише у великому шатрі світилися вогні. Увесь цей час юнак думав про Фатіму й ніяк не міг збагнути останню з нею розмову.

Нарешті, після довгого чекання, вартовий запросив юнака досередини.

Хлопець був вражений тим, що побачив. Він і уявити не міг, що посеред пустелі може бути щось подібне. Долівка була встелена

розкішними килимами, а згори звисали золоті ковані світильники, в кожному з яких палала свіча. Вожді племені сиділи півколом у глибині шатра, спираючись на гаптовані шовком подушки. Снували слуги зі срібними тацями, заставленими приправами й чаєм. Інші служники підтримували вогонь у кальянах. Повітря було насичене солодким ароматом диму.

Там було вісім вождів, але юнак відразу ж виділив серед них найголовнішого — араба в золотисто-білих шатах, який сидів у центрі. Біля нього був той самий молодий араб, з котрим він розмовляв раніше.

— Хто цей чужинець, який говорить про знаки? — запитав один з вождів, розглядаючи хлопця.

— Це я, — відповів юнак. І розповів, що бачив.

— Чого б це пустеля відкривала таке чужому, коли ми живемо тут уже стільки поколінь? — засумнівався інший вождь.

— Того, що мої очі ще не звикли до пустелі, — сказав юнак. — Я можу побачити те, чого не завважать місцеві, бо для них пустеля надто знайома.

"А ще того, що я знаю про Світову Душу", — подумав він. Але нічого не сказав, бо араби йому б не повірили.

— Оаза — нейтральна територія. Ніхто не сміє напасти на оазу, — мовив третій вождь.

— Я розповів те, що бачив. Якщо не вірите, нічого не робіть.

Чоловіки почали завзято сперечатися. Вони говорили на арабському діалекті, якого юнак не розумів, але коли він намірився вийти, вартовий

його не пустив. Юнак налякався; знаки свідчили, що ситуація погіршилась. Він пошкодував, що розповів усе це погоничеві верблюдів.

Раптом найстарший вождь у центрі ледь помітно всміхнувся, й юнак полегшено зітхнув. Цей чоловік не брав участі в дискусії й не вимовив досі ані слова. Але юнак уже знав Мову Світу й відчув у шатрі заспокійливі хвилі. Інтуїція йому підказувала, що він добре вчинив, прийшовши сюди.

Дискусія припинилася. Вожді чекали, що скаже найстарший. Той повернувся до хлопця: цього разу вираз його обличчя був стриманий і холодний.

— Дві тисячі років тому в далекому краю спочатку кинули в темницю, а потім продали у рабство чоловіка, який вірив у сни, — мовив старий вождь. — Наші купці викупили того чоловіка й привезли його до Єгипту. Ми знаємо, що той, хто вірить у сни, повинен уміти їх тлумачити.

"Але не завжди знає, як їх здійснити", — згадав юнак стару циганку.

— Коли фараонові приснилися худі й товсті корови, той чоловік врятував Єгипет від голоду. Його звали Йосифом. Він також був чужинцем у чужій землі, маючи приблизно стільки ж років, як і ти.

Він витримав паузу. Очі його й далі були непривітні.

— Ми завжди дотримуємось Традиції. Традиція врятувала тоді Єгипет від голоду, а єгиптян зробила найзаможнішим народом. Традиція навчає чоловіків, як переходити пустелю й як одружувати дітей. За Традицією оази вважаються нейтральними територіями, бо належать обидвом сторонам і роблять їх взаємно уразливими.

Ніхто не мовив ані слова, і старий продовжував.

— Проте, згідно з Традицією ми маємо вірити у послання пустелі. Пустеля — наш учитель.

Старий подав знак, і всі підвелися. Нарада закінчилась. Кальяни були загашені, а вартові виструнчились. Юнак зібрався йти, але старий заговорив знову.

— Завтра ми порушимо угоду, за якою ніхто в оазі не має права носити зброю. Протягом дня ми пильнуватимем за ворогом. Після заходу сонця всі знову віддадуть мені зброю. За кожних десятьох мертвих ворогів ти отримаєш по золотій монеті. Але не можна оголити меча, не вживши його в бою. Зброя примхлива, як і пустеля, тому, якщо нею не скористатися, наступного разу вони може не спрацювати.

Якщо бодай один меч не буде завтра задіяний, ми випробуємо його... на тобі.

Коли юнак покинув шатро, над оазою світив повний місяць. Він попрямував до свого намету.

Був настрашений тим, що сталося. Занурився у Світову Душу, а тепер може заплатити за це власним життям. Яка жахлива ставка! Але ж він постійно ризикував відтоді, як продав овець задля своєї Леґенди. Та й, як казав погонич верблюдів, померти завтра не гірше ніж будь-коли. Кожен день був однаково добрий, щоб прожити його, або покинути цей світ. Все залежало від єдиного слова: Мактуб.

Мовчки йшов, ні в чому не розкаюючись. Якщо він завтра помре, це тому, що Бог не захотів змінити майбутнє. Але помре, перетнувши протоку, працювавши у крамничці з кришталем, пізнавши пустельну тишу й очі Фатіми. Відтоді, як покинув дім, він жив насиченим життям. І помре, пізнавши значно більше світу, ніж інші пастухи. Він цим пишався.

Зненацька почув страшенний гуркіт. Раптовий шквал вітру пожбурив його на землю. Знялася хмара куряви, заступивши собою місяць. Над ним, ставши дибки, навис із пронизливим іржанням велетенський білий кінь.

Юнак нічого не бачив, але коли курява всілась, він затремтів від жаху. Верхи на коні сидів наїзник, весь у чорному, із соколом на лівому плечі. На голові він мав тюрбан, а ціле обличчя, крім очей, закривала чорна хустка. Він нагадував гінця з пустелі, та постава його була значно могутніша, ніж у звичайних людей.

Дивний вершник висмикнув величезну криву шабелюку з піхов, причеплених до сідла. У місячному сяйві блиснула криця.

— Хто посмів розгадати політ яструбів? — вигукнув він так голосно, що луна прокотилася між усі п'ятдесят тисяч пальм Аль-Фаюму.

— Я, — вимовив хлопчина. Йому пригадався образ Сантьяго святого на білому коні, під копитами якого лежали невірні. Цей чоловік виглядав точнісінько так само. Але під копитами лежав тепер юнак.

— Я посмів, — повторив він і похилив голову, очікуючи удару шаблею. — Життя людей буде врятоване, бо я проник у Світову Душу.

Шабля не вдарила. Натомість незнайомець повільно торкнувся вістрям юнакового чола. Скотилася крапелька крові.

Вершник застиг нерухомо. Юнак також. Йому навіть на думку не спало втекти. В глибині душі мав відчуття дивної радості: він помре заради своєї Леґенди. І задля Фатіми. Знаки, врешті-решт, говорили правду. Він опинився віч-на— віч із Ворогом, але не переймається смертю, бо його чекає Світова Душа. Сьогодні він стане її часткою. А завтра цією часткою стане Ворог.

Незнайомець не відводив вістря від юнакового чола.

— Чому ти розгадував політ птахів?

— Я розгадав тільки те, що птахи хотіли сказати. Вони хотіли врятувати оазу. Завтра ви всі загинете. В оазі воїнів більше ніж у вас.

Вістря й далі впиралось у його чоло.

— Хто ти такий, щоб міняти волю Аллаха?

— Аллах створив війська і створив птахів. Аллах навчив мене мови птахів. Все на світі написане однією Рукою, — сказав юнак, пригадавши слова погонича верблюдів.

Незнайомець відвів шаблю. Юнак відчув неймовірне полегшення. Але втекти не міг.

— Будь обережний з віщуваннями, — мовив незнайомець. — Що написано, того не уникнути.

— Я лише бачив військо, — заперечив юнак. — Не знаю, чим закінчиться бій.

Здається, незнайомця задовільнила ця відповідь. Але шаблі він з рук не випускав.

— Що робить чужинець на чужій землі?

— Я шукаю свою Леґенду. Вам цього не зрозуміти.

Незнайомець застромив шаблю назад у піхви, а сокіл на його плечі пронизливо вискнув. Юнак полегшено зітхнув.

— Я мусив перевірити твою мужність, — пояснив незнайомець. — Мужність — найнеобхідніша якість для опанування Мови Світу.

Юнак здивувався. Незнайомець говорив про речі, які мало хто розумів.

— Ти не повинен заспокоюватись, навіть після такої далекої дороги, — продовжував він. — Шануй пустелю, але ніколи вповні їй не довіряй. Бо пустеля людей випробовує: вона стежить за кожним їх кроком і вбиває тих, хто втратив пильність.

Його слова нагадали юнакові старого короля.

— Якщо прийдуть війська й ти ще матимеш голову на плечах після заходу сонця, розшукай мене, — звелів незнайомець.

У тій самій руці, яка так загрозливо змахнула шабелюкою, тепер був батіг. Кінь знову став дибки, здійнявши хмару куряви.

— А де ви живете? — гукнув юнак услід вершникові.

Рука з батогом показала на південь.

Юнак зустрів Алхіміка.

Наступного ранку дві тисячі озброєних воїнів сховалися між пальм Аль-Фаюму. Перш ніж сонце сягло зеніту, на обрії з'явилося п'ятсот вершників. Цей загін увійшов до оази з півночі; зовні він виглядав як мирна експедиція, проте під халатами була схована зброя. Наблизившись до білого шатра в центрі Аль-Фаюму, вони вихопили ятагани й рушниці. І напали на порожнє шатро.

Воїни з оази оточили пустельних вершників. Вже через півгодини усі непрошені гості, крім одного, були вбиті. Дітей відвели в безпечне місце, отож вони навіть не знали, що відбулося. Жінки молились у наметах за своїх чоловіків і також не бачили бою. Якби не розкидані на землі трупи, можна було б сказати, що оаза жила своїм звичним днем.

Від смерті пощадили лише командира загону. Його привели до вождів, і ті запитали, чому він зневажив Традицію. Він відповів, що після довгих виснажливих боїв його воїни страждали від голоду й спраги, тому вони вирішили захопити оазу, щоб мати змогу далі воювати.

Вождь племені сказав, що шкодує загиблих, але Традиція має бути непорушною. В пустелі тільки вітер може міняти обриси дюн.

Він засудив командира до ганебної страти. Замість того, щоб загинути від кулі або меча, він був повішений на засохлій пальмі. Тіло його теліпалося під поривами пустельного вітру.

Вождь племені викликав юнака і вручив йому п'ятдесят золотих монет. Тоді знову розповів про Йосифа з Єгипту й запропонував юнакові стати Радником Оази.

Коли зайшло сонце й з'явилися перші зірки, юнак попрямував на південь. Там він побачив намет, що стояв осібняком, а перехожі араби сказали, що в тому місці повно джинів. Юнак сів на пісок і почав чекати.

Алхімік повернувся, коли місяць вже був високо в небі. На плечі мав двох мертвих яструбів.

— Я тут, — сказав юнак.

— Ти не мав тут бути, — відповів Алхімік. — Тебе привела сюди Леґенда?

— Іде війна між племенами. В пустелі небезпечно. Тому я тут.

Алхімік зіскочив з коня й запросив юнака до намету.

Намет нічим не відрізнявся від інших, якщо не враховувати шатра вождів з його казковим багатством. Юнак роззирнувся, але не побачив ні печі, ні алхімічних апаратів. Лише стосик книжок, кухонна плита й килими, вкриті загадковими візерунками.

— Сідай, я приготую чай, — запропонував Алхімік. — А потім з'їмо цих яструбів.

Юнак підозрював, що це ті птахи, яких він бачив напередодні, але промовчав. Алхімік розпалив вогонь, і невдовзі намет наповнився чудовим ароматом — кращим, ніж пахощі кальяну.

— Чому ви захотіли мене бачити? — спитав юнак.

— Такі були знаки, — відповів Алхімік. — Вітер мені підказав, що ти прийдеш. І що тобі потрібна допомога.

— Це не про мене. Це про іншого чужинця, про Англійця. Це він вас шукає.

— Спочатку йому треба зробити щось інше. Але він уже на доброму шляху, — він почав спілкуватися з пустелею.

— А Я?

— Коли чогось прагнеш, цілий Всесвіт змовляється, щоб допомогти мрії здійснитись, — мовив Алхімік, відлунюючи слова старого короля. Юнак зрозумів. На його шляху з'явилась інша людина, яка допоможе йому звершити Особисту Леґенду.

— То ви будете мене навчати?

— Ні. Ти вже знаєш усе, що потрібно. Я лише спрямую тебе до скарбу.

— Таж іде війна, — нагадав юнак.

— Я знаю пустелю.

— Але я вже знайшов свій скарб. Маю верблюда, маю заробіток із крамнички з кришталем, маю п'ятдесят золотих монет. У себе вдома я вже був би багатій.

— Усе це ти знайшов не біля Пірамід, — сказав Алхімік.

— Маю Фатіму. Вона мій найдорожчий скарб.

— Але й вона не біля Пірамід.

Вони почали мовчки їсти. Алхімік розкоркував пляшку і налив гостеві якоїсь червоної рідини. Це було дивовижне за смаком вино. Але ж вино тут заборонене!

— Не те, що входить до вуст, оскверн ює людину, — сказав Алхімік. — А те, що виходить з її вуст.

Випивши вина, юнак відчув легкість. Проте Алхімік ще трохи лякав його. Вони вийшли надвір і посідали біля намету, — під таким яскравим місяцем, що зірки виглядали блідими.

— Випий і нічим не переймайся, — сказав Алхімік, помітивши, що юнак пожвавішав. — Відпочинь, як воїн перед битвою. Але не забувай, що твоє серце там, де скарб. Ти мусиш розшукати скарб, щоб усе, чого

ти навчився дорогою мало сенс. Завтра продай верблюда й купи собі коня. Верблюди зрадливі — вони ступають тисячі й тисячі кроків, не подаючи виду, що втомлені. Тоді враз падуть на коліна й конають. А коні втомлюються поступово. Ти завжди знаєш, чого від них чекати й коли до них приходить смерть.

Наступного вечора юнак прийшов до намету Алхіміка разом з конем. Алхімік невдовзі з'явився й, посадивши на плече сокола, сів верхи на свого коня.

— Покажи, де є життя в пустелі, — сказав Алхімік. — Лиш той знайде скарб, хто зуміє це побачити.

Вони поскакали пісками, й місяць освітлював їм дорогу. "Не знаю, чи знайду життя в пустелі", — подумав юнак. "Ще добре її не знаю".

Він хотів це сказати Алхімікові, але не посмів. Вони добралися до того кам'янистого місця, де юнак бачив у небі яструбів, тільки тепер тут панували тиша й вітер.

— Я не знаю, як знайти в пустелі життя, — зізнався врешті хлопець. — Знаю, що воно є, та не знаю, де шукати.

— Життя притягує життя, — відповів Алхімік.

І юнак зрозумів. Він попустив віжки, і кінь понісся галопом через каміння та піски. Алхімік не відставав, і вони скакали отак якихось півгодини. Вони вже не бачили пальм оази — лише велетенський місяць угорі та його сріблисті відблиски на каменях. Несподівано, без жодної причини, юнаків кінь зупинився.

— Тут є життя, — сказав Алхімікові юнак. — Я не знаю мови пустелі, зате мій кінь знає мову життя.

Вони зіскочили на землю. Алхімік мовчав. Повільно пересуваючись, він почав оглядати каміння. Раптом зупинився й припав до землі. Там, поміж камінням, була нора. Алхімік запхав до нори спочатку долоню, а потім і руку по саме плече. Щось там діялося, й Алхімікові очі — а юнак бачив лише його очі — примружились від зусилля. Здавалось, його рука змагається з кимось у тій норі. Тоді різким рухом, аж юнак здригнувся. Алхімік висмикнув руку і скочив на ноги. Пальці його міцно стискали хвіст змії.

Юнак також відскочив вбік. Змія відчайдушно звивалася, випускаючи з самого нутра сичання, яке вдрузки розколювало пустельну тишу. Це була кобра, отрута якої вбивала за лічені хвилини.

— Бережіться отрути! — вигукнув юнак, хоча рука Алхіміка вже була, безперечно, покусана. Але обличчя його зберігало спокій. "Алхімікові двісті літ", — розповідав Англієць. Він мусить знати, як поводитися з пустельними зміями.

Юнак дивився, як його попутник підійшов до коня й витяг ятаган. Лезом він накреслив на піску коло й поклав туди кобру. Змія відразу ж завмерла.

— Не бійся, — сказав Алхімік. — Вона не виповзе з кола. Ти знайшов життя в пустелі, а мені був потрібен цей знак.

— Чому це таке важливе?

— Бо Піраміди оточені пустелею.

Юнакові не хотілось говорити про Піраміди. Він мав на серці тягар і тужив ще від учора. Бо пошуки скарбу означали розлуку з Фатімою.

— Я проведу тебе через пустелю, — сказав Алхімік.

— Але я не хочу йти з оази, — відповів юнак. — Я знайшов Фатіму. Вона дорожча за всі скарби.

— Фатіма — жінка пустелі, — заперечив Алхімік. — Вона знає: чоловіки йдуть, щоб повернутися. Вона вже знайшла свій скарб — тебе. Тепер вона хоче, щоб і ти знайшов те, за чим шукаєш.

— А якщо я залишусь?

— Будеш Радником Оази. Маєш достатньо золота, щоб придбати багато овець і верблюдів. Одружишся з Фатімою, й перший рік будеш щасливим. Навчишся любити пустелю і знатимеш кожну з п'ятдесяти тисяч пальм. Дивитимешся, як вони ростуть, являючи цим постійну мінливість світу. Дедалі краще розумітимеш знаки, бо пустеля — найліпший учитель.

— На другий рік згадаєш про скарб. Знаки почнуть настирливо про це говорити, але ти їх нехтуватимеш. Твої знання служитимуть на благо оази й її мешканців. Вожді племені належно винагородять тебе за це. А твої верблюди принесуть тобі достаток і могутність.

— Протягом третього року знаки нагадуватимуть тобі про скарб і Особисту Леґенду. Ночами ти блукатимеш оазою, а Фатіма страждатиме, що через неї ти припинив свій пошук. Але ти кохатимеш її, а вона тебе. Вона не просила, щоб ти залишився, бо жінка пустелі вміє чекати чоловіка. Отже, ти не станеш їй докоряти. Але ночами блукатимеш серед пісків, думаючи про те, що треба було, мабуть, піти... треба було повірити у свою любов до Фатіми. Бо насправді тебе тримав в оазі тільки страх, що ти не вернешся. В цей час знаки покажуть, що скарб твій поховано назавжди.

— На четвертий рік знаки тебе покинуть, бо ти їх знехтував. Вожді племені помітять це і звільнять тебе з посади Радника. Ти вже будеш заможнім купцем і власником багатьох верблюдів та безлічі різних

товарів. Але решту свого життя тинятимешся між пальмами пустелі, знаючи, що зрадив своїй Леґенді, а міняти будь-що вже запізно.

— Мусиш зрозуміти, що Любов ніколи не заважає людині жити власною Леґендою. Якщо так сталося, значить Любов не була справжньою — тією, яка говорить Мовою Світу.

Алхімік витер коло на піску, і змія відповзла кудись між каміння. Юнак пригадав Торговця Кришталем, який хотів вирушити до Мекки, й Англійця, який шукав Алхіміка. Він подумав про жінку, яка повірила пустелі, й пустеля подарувала їй кохання.

Вони сіли верхи на коней і цього разу юнак поскакав услід за Алхіміком. Вітер доносив відлуння звуків з оази, й юнак намагався почути голос Фатіми. Вона не виходила до джерела, бо вдень була битва. Але вночі, коли він стежив за коброю в колі, дивний вершник із соколом на плечі розповів про любов і скарб, про жінок пустелі та про Особисту Леґенду.

— Я піду з вами, — сказав юнак. І відразу ж відчув спокій на душі.

— Вирушаємо на світанку, — відповів Алхімік.

Юнак провів безсонну ніч. За дві години до світанку він розбудив молодого араба, який спав у його наметі, й попросив, щоб той показав йому, де живе Фатіма. Вони пішли до її шатра. Юнак дав арабові за це гроші, на які можна було б купити вівцю.

Тоді він попросив його ввійти до шатра, де спала Фатіма, розбудити її і сказати, що він чекає надворі. Молодий араб виконав і це прохання, отримавши золота ще на одну вівцю.

— Лиши нас удвох, — звелів арабові юнак. Араб вернувся до свого намету гордий, що допоміг Радникові Оази, та ще й заробив при цьому на пару овець.

На виході з шатра з'явилася Фатіма. Вони пішли разом під пальми. Юнак знав, що порушує Традицію, але не дбав про це.

— Я від'їжджаю, — сказав він. — І хочу, щоб ти знала — я повернусь. Я тебе люблю, тому що...

— Мовчи, — перервала його Фатіма. — Люблять, тому що люблять. Любов не треба пояснювати.

Але юнак продовжив:

— Люблю тебе, тому що я бачив сон, зустрів короля, продавав кришталь, перетнув пустелю, сховався від війни в оазі й прийшов до джерела, шукаючи Алхіміка. Люблю тебе, тому що цілий Всесвіт змовився, щоб я тебе зустрів.

Він пригорнув її до себе. Вони вперше торкнулись один одного.

— Я повернусь, — пообіцяв юнак.

— Раніш я дивилась на пустелю з жагою, — сказала Фатіма. — Тепер дивитимусь з надією. Колись і мій батько від'їхав, але повернувся до матері й відтоді вертається завжди.

Не говорили більше нічого. Ще трохи поблукали під пальмами, а тоді попрощались.

— Я повернусь, як твій батько, — сказав він.

На очах Фатіми з'явилися сльози.

— Ти плачеш?

— Я жінка пустелі, — відповіла вона, ховаючи обличчя. — Та насамперед я просто жінка.

Фатіма вернулась до себе в шатро. Трохи згодом зійшло сонце. Вона зайнялась домашніми справами, які робила роками. Та все змінилося. Тепер, коли юнак залишив оазу, вона вже не буде такою, як учора. Оаза не буде тим місцем, куди прибувають мандрівники, щоб відпочити серед п'ятдесяти тисяч пальм і трьохсот джерел. Відтепер оаза стане для неї пусткою.

Відтепер важливішою стане пустеля. Вона вдивлятиметься в неї щовечора, щоб відгадати, яка зоря веде юнака до скарбу. Вона посилатиме за вітром свої цілунки, сподіваючись, що вітер торкнеться юнакового чола й розкаже йому, що вона живе чеканням, чеканням свого чоловіка, відважного шукача скарбу. Відтепер пустеля означатиме одне — надію на його повернення.

— Не думай про те, що залишив, — сказав юнакові Алхімік, коли вони вирушили верхи через піски. — Все закарбовано у Світовій Душі й збережеться там навіки.

— Чоловіки мріють не стільки про від'їзд, скільки про повернення, — мовив юнак, який уже знову звик до пустельної тиші.

— Якщо знайдене тобою складається з чистої матерії, воно ніколи не зникне. І ти колись до нього повернешся. Якщо ж воно було тільки світлою миттю, спалахом зорі, то, повернувшись, не побачиш нічого. Але він був, цей спалах, і вже заради цього варто жити.

Старий говорив мовою алхімії. Але юнак знав, що він мав на увазі Фатіму.

Було важко не думати про те, що він залишив. Своєю монотонністю пустеля спонукала до видінь. Юнак усе ще бачив пальми, джерела й обличчя коханої дівчини. Бачив Англійця у його лабораторії й погонича верблюдів, який був учителем, сам того не знаючи. "Мабуть, Алхімік ніколи не кохав", — подумав юнак.

Алхімік із соколом на плечі їхав попереду. Птах добре знав мову пустелі й щоразу, коли вони зупинялися, вилітав на пошуки здобичі. Першого дня він приніс зайця. Другого — двох пташок.

Вночі вони вкривалися рядном, не ризикуючи розводити вогонь. Ночі в пустелі були холодними й ставали дедалі темнішими зі зміною місячної фази. Тиждень вони просувалися, не розмовляючи, — обговорювали лише найнеобхідніші заходи безпеки. Війна продовжувалась, і часами вітер доносив до них солодкий і нудотний запах крові. Бої велися поблизу, й вітер нагадував юнакові, що Мова Знаків говорить і про те, чого не помітили очі.

На сьомий день Алхімік вирішив стати на ніч раніше ніж завжди. Сокіл полетів шукати здобич, а Алхімік подав юнакові флягу з водою.

— Ти майже закінчив свою подорож, — сказав Алхімік. — Я радий, що ти не зрадив своїй Леґенді.

— Але ви постійно мовчали, — здивувався юнак. — Я думав, ви навчите мене своїх секретів. Недавно я їхав пустелею разом із чоловіком, який мав книги з Алхімії. Але я нічого з них не навчився.

— Навчитися можна лише одним способом, — відповів Алхімік. — Через вчинки. Всього, що потрібно, ти вже навчився під час подорожі. Залишилась тільки одна річ.

Юнак хотів довідатися, що ж це таке, але Алхімік вдивлявся у небокрай, шукаючи оком сокола.

— Чому вас звуть Алхіміком?

— Бо я алхімік.

— А що сталося з іншими алхіміками, які старалися добути золото і не змогли?

— Вони шукали тільки золото, — відповів його попутник. — Шукали скарбу, не бажаючи прожити Леґенду.

— Що ще потрібно мені знати? — запитав юнак.

Але Алхімік далі дивився на обрій. Нарешті сокіл повернувся з харчем для них. Вони викопали яму й розпалили вогонь у ній, щоб не було помітно відблисків полум'я.

— Я алхімік, бо так мені судилося, — сказав він, готуючи їжу. — Я навчився цієї науки від діда, а той від батька й так далі, від самого початку світу. Всю суть Архитвору тоді ще можна було записати на грані смарагда. Але люди відмовилися від простих речей і почали писати трактати, аналізи й філософські праці. Їм почало здаватися, що вони знають кращий шлях. Однак Смарагдова Табула існує й досі.

— А що написано на Табулі? — хотів довідатись юнак.

Алхімік почав щось креслити на піску. Юнакові пригадався старий король і майдан, де вони зустрілися; здалося, що все це було дуже давно.

— Ось що написано на Смарагдовій Табулі, — скінчивши, сказав Алхімік.

Юнак спробував розібрати знаки, написані на піску.

— Це код, — зітхнув він розчаровано. — Наче у книжках Англійця.

— Ні, — заперечив Алхімік. — Це мов політ двох яструбів; його не збагнути тільки розумом. Смарагдова Табула — це прямий вихід до Світової Душі. Маги розуміли, що наш земний світ — лише образ і подоба Раю. Його існування свідчить про існування іншого, досконалого світу. Бог сотворив Землю, щоб люди через видимі речі могли збагнути його невидиме духовне вчення й чудеса його премудрості. Ось чому навчитися чогось можна тільки через Вчинок.

— Чи зрозумію я Смарагдову Табулу? — запитав юнак.

— Якби ти був у алхімічній лабораторії, міг би там шукати шляхи до розуміння Табули. Але ти — в пустелі. Тому занурся у неї. Пустеля тобі допоможе збагнути світ; зрештою, не тільки пустеля, а будь-що на Землі. Можна споглядати звичайну піщинку, і вона відкриє всі чудеса Творіння.

— А як мені зануритись у пустелю?

— Слухай своє серце. Воно все знає, бо вийшло зі Світової Душі й одного дня туди повернеться.

Ще два дні вони мовчки їхали пустелею. Алхімік став значно обережнішим, бо вони наближались до району найлютіших боїв. Юнак постійно слухав своє серце.

Це було нелегко; серце, яке раніше мовчало, тепер почало ділитися почуттями. Іноді воно годинами виливало тугу, іншим разом було таке

зворушене картиною сходу сонця, що юнак не міг стримати сліз. Серце билося швидше при згадці про скарб і повільніше, коли він зачаровано вдивлявся у безмежний обрій. Але воно ніколи не затихало, навіть коли юнак з Алхіміком поринали у мовчанку.

— Чому треба слухати серце? — запитав юнак, коли вони зупинилися на нічліг.

— Бо де серце, там і скарб.

— Але ж серце в мене надто збаламучене, — заперечив юнак. — Воно повне мрій і емоцій, а ще палає пристрастю до жінки. Не дає мені спати ночами, коли я думаю про неї.

— Це добре. Твоє серце живе. Слухай, що воно говорить.

У три наступні дні мандрівники зустріли чимало озброєних воїнів. Юнакове серце почало наганяти страх. Воно оповідало історії, почуті від Світової Душі, про тих, хто шукав скарб і не знайшов. Іноді воно лякало хлопця думками про те, що йому не скарб судилося знайти, а смерть. Іншим разом переконувало, що всім задоволене, бо знайшло любов і багатство.

— Моє серце зрадливе, — поскаржився Алхімікові юнак, коли вони пристали, щоб дати перепочинок коням. — Не хоче, щоб я йшов далі.

— Звичайно, — погодився Алхімік. — Бо воно живе. Тому боїться, що, погнавшись за мрією, ти втратиш усе.

— Тоді чому його треба слухати?

— Бо його вже годі вгамувати. Навіть, якщо вдаватимеш, що не чуєш його, воно тебе не залишить, повторюючи лиш те, що сам ти думаєш про життя і світ.

— Навіть коли мені зраджує?

— Зрада — це удар, якого не чекаєш. Якщо добре вивчиш своє серце, воно ніколи цього не вчинить. Бо знатимеш його мрії й жадання, знатимеш, як з ними справитись. Від власного серця не втечеш. Тому краще слухати його. Тоді воно не завдасть підступного удару.

Юнак продовжував слухати своє серце. Почав розуміти його хитрощі й витівки, приймаючи його таким, яким воно є. Він позбувся страху й забув, що хотів вертатися, бо одного разу серце йому сказало, що воно щасливе. "Я часом нарікаю", — визнало воно. "Але це тому, що я серце людини, а людські серця такі вже є. Бояться здійснити свої найбільші мрії, бо журяться, що їх не заслужили, або не здатні досягти. Ми, людські серця, вмираємо зі страху, подумавши, що наші кохані можуть відійти назавжди, що миті, які могли б бути чудовими, чудовими не будуть, що скарби, які можна було б знайти, так і залишаться похованими серед пісків. Бо коли так справді стається, нам неймовірно боляче".

— Моє серце боїться страждань, — сказав юнак Алхімікові однієї ночі, коли вони дивилися на темне, безмісячне небо.

— Скажи йому, що гіршим від страждання є страх перед ним. Жодне серце не страждало, вирушивши на пошуки мрій, бо кожна мить такого пошуку є миттю зустрічі з Богом і Вічністю.

"Кожна мить пошуку — це зустріч з Богом", — сказав юнак своєму серцю. "Коли я шукав свій скарб, мої дні були світлими, бо я знав, що з кожною годиною наближаюся до мрії. Коли я шукав свій скарб, я відкривав дорогою дивовижні речі, бо наважувався робити те, що не дозволено пастухам".

Того вечора його серце було спокійним. Юнак міцно заснув, а коли прокинувся, серце розповіло йому про Світову Душу. Воно сказало, що

всі щасливі люди мають у собі Бога. І що щастя можна знайти у крихітній піщинці, як і казав Алхімік. Бо найменша піщинка є часткою Світобудови, і Всесвіт створював її мільйонами років.

"Кожного з нас чекає свій скарб", — повідало серце. "Ми, людські серця, рідко говоримо про ці скарби, бо люди вже не хочуть їх шукати. Тому розповідаємо про них лише дітям. А потім дозволяємо життю йти своїм шляхом, назустріч смерті. Та, на жаль, мало хто вибирає призначену йому дорогу — дорогу Особистої Леґенди, дорогу до щастя. Більшість людей сприймає цей світ як щось загрозливе, тож він і справді стає загрозливим. Ось чому ми, людські серця, говоримо все тихше й тихше, хоча й не замовкаємо цілком. Ось чому ми спотворюємо свою мову, щоб її ніхто не збагнув — ми не хочемо, щоб люди мучились через те, що не живуть за покликом серця".

— Чому серця не кличуть людей боротися за власну Леґенду? — запитав юнак Алхіміка.

— Бо тоді серця найдужче страждають. А вони ж не люблять страждань.

Відтоді юнак почав розуміти серце. Він благав, хай би воно не замовкало. Хай би, коли він забуде про мрію, починало тривожно калатати в грудях і бити на сполох. Юнак поклявся, що кожного разу, зачувши цей знак тривоги, він миттю до нього прислухається.

Усе це він розповів Алхімікові. Алхімік зрозумів, що юнакове серце вернулося до Світової Душі.

— Що мені робити тепер? — запитав юнак.

— Йти до Пірамід, — відповів Алхімік. — І стежити за знаками. Твоє серце приведе тебе до скарбу.

— Це те, що мені треба було знати?

— Ні, — відповів Алхімік. — Тобі потрібно знати ось що: перш ніж здійсниться мрія, Світова Душа перевірить усе, чого ти навчився. Вона це робить не тому, що лиха, а щоб ми добре засвоїли всі уроки, які дістали дорогою до мрії. Цього випробування не витримує більшість людей. Це та межа, на якій, мовою пустелі, помирають від спраги, побачивши на обрії пальми. Кожен пошук розпочинається з Фортуни Початківця. А завершується суворим Випробуванням Переможця.

Юнак пригадав старе прислів'я: "Ніч найтемніша перед світанком".

Наступного дня з'явилася перша виразна ознака небезпеки. Троє воїнів наблизились до мандрівників і запитали, що вони тут роблять.

— Я полюю з моїм соколом, — відповів Алхімік.

— Мусимо вас обшукати, чи не маєте зброї, — заявив один із воїнів.

Алхімік поволі спішився. Юнак також,

— Для чого тобі ці гроші? — запитав воїн, перерівши юнакову торбу.

— Щоб дістатися до Єгипту, — відповів він.

Чоловік, який переглядав речі Алхіміка, знайшов там кришталевий флакончик з рідиною й жовте скляне яйце, трохи більше за куряче.

— Що це таке? — поцікавився він.

— Філософський Камінь та Еліксир Життя. Архитвір алхіміків. Той, хто зажиє еліксир, ніколи не хворітиме, а кусочок цього каменя перетворить будь-який метал у золото.

Араби розреготалися, й Алхімік разом із ними. Для них це була кумедна відповідь, отож подорожніх відпустили, разом з усіма їх манатками.

— Чи ви збожеволіли? — вигукнув юнак, коли воїни віддалилися. — Навіщо ви їм сказали?

— Щоб продемонструвати тобі простий житейський урок, — відповів Алхімік. — Коли володієш величезними скарбами, ніхто тобі не вірить. І знаєш, чому? Бо люди вже не вірять у скарби.

Вони продовжили свій шлях через пустелю. З кожним днем юнакове серце ставало все тихішим. Воно вже не дбало про минуле й майбутнє; задовільнялося тим, що споглядало пустелю й разом із юнаком пило з джерела Світової Душі. Юнак і серце стали друзями, які не зрадять.

Серце тепер озивалося, щоб підбадьорити його й додати сил, бо мовчазна пустеля була надто одноманітною. Серце сказало, що найкращими якостями юнака є відвага, з якою він відмовився від овець, щоб жити своєю Леґендою, й завзяття, з яким він працював у крамничці з кришталем.

Також сказало серце про те, чого юнак раніше не помічав — про небезпеки, які йому загрожували, а він їх не відчув. Серце зізналося, що одного разу заховало рушницю, яку він поцупив у батька, — бо він міг себе ненароком поранити. І ще нагадало йому про той день, коли він занедужав серед поля, його знудило й він міцно заснув. Попереду на нього чигали двоє грабіжників, які намірилися вкрасти в нього вівці, а його самого замордувати. Але юнак не з'явився й вони пішли собі геть, гадаючи, що він змінив маршрут.

— Чи всім людям допомагають серця? — запитав юнак Алхіміка.

— Лише тим, хто живе Леґендою. А ще дітям, старим і пиякам.

— Це означає, що я омину всі небезпеки?

— Це означає тільки, що серце робить усе, що може, — відповів Алхімік.

Одного вечора вони минали табір якогось племені. На кожному розі там стояли, зі зброєю напоготові, араби у розкішних білих халатах. Чоловіки курили кальяни й розмовляли про війну. Ніхто не звернув жодної уваги на двох подорожніх.

— Тут цілком безпечно, — ствердив юнак, коли вони проминули табір.

Алхімік сердито відізвався:

— Довіряй серцю, але не забувай, що ти в пустелі. Коли воюють чоловіки, бойові крики долинають до Світової Душі. Ніхто не уникне наслідків того, що діється на Землі.

"Весь світ — одне ціле", — подумав юнак.

І тут, ніби на підтвердження слів Алхіміка, за плечима у них виросли двоє вершників.

— Далі їхати не можна, — сказав один із них. — Тут район військових дій.

— Я не іду далеко, — відповів Алхімік, дивлячись вершникам прямо у вічі. Вони якусь мить помовчали і — пропустили їх.

Юнак був здивований.

— Ви їх підкорили своїм поглядом! — вигукнув він.

— Очі виявляють силу душі, — відповів Алхімік.

Це правда, подумав юнак. У таборі серед юрби він помітив одного воїна, котрий пильно на них дивився. Той стояв так далеко, що не було навіть видно обличчя. Але юнак був певен, що воїн дивився саме на них.

Коли вони нарешті подолали гірське пасмо, що тяглося вздовж усього небокраю, Алхімік повідомив, що до Пірамід залишилося два дні.

— Наші шляхи невдовзі розійдуться, — сказав юнак. — Навчіть мене Алхімії.

— Ти вже все знаєш. Як проникати у Світову Душу й як віднаходити скарб.

— Ні, я не це маю на увазі. Я говорю про перетворення свинцю в золото.

Алхімік не став порушувати тишу пустелі й відповів юнакові лише тоді, коли вони зупинилися поїсти.

— Все у Всесвіті проходить еволюцію, — сказав він. — А золото, вважають маги, — це метал, який еволюціонував найбільше. Не запитуй, чому; я цього не знаю. Знаю лише, що Традиція завжди непомильна. Але люди не збагнули слів магів. І золото, замість того, щоб бути символом еволюції, стало причиною конфліктів і воєн.

— Все на світі говорить різними мовами, — втрутився юнак. — Був час, коли для мене стогін верблюда був просто стогоном. Пізніше він перетворився у сигнал небезпеки. І врешті-решт знову став звичайним скиглінням.

Юнак замовк. Адже Алхіміку і так усе відомо.

— Я знав справжніх алхіміків, — продовжив старий. — Вони зачинялися в лабораторіях і намагалися еволюціонувати, як золото. Вони знайшли Філософський Камінь, бо зрозуміли: коли щось проходить свою еволюцію, все навкруги також еволюціонує.

— Інші натрапили на Камінь випадково. Мали талант, і мали найвразливіші душі. Але їх не враховуємо. Це рідкісні люди.

— Були й такі, що шукали тільки золото. Вони так і не розгадали секрету. Вони забули, що свинець, мідь і залізо також мають свої Леґенди. А хто втручається в Леґенди інших, ніколи не розкриє власної.

Слова Алхіміка лунали, мов прокляття. Він підніс із піску мушлю.

— Колись тут було море, — мовив він.

— Я це помітив, — відповів хлопець.

Алхімік звелів йому прикласти мушлю до вуха. В дитинстві він це часто робив, щоб почути шум моря.

— Море живе в цій мушлі, бо це його Леґенда. Воно не стихне, доки пустеля не вкриється знову водою.

Вони сіли на коней і вирушили в бік Єгипетських Пірамід.

Сонце сідало, коли в юнаковому серці пролунав тривожний сигнал. Вони були серед гігантських дюн; юнак глянув на Алхіміка, але той, здається, нічого не відчув. Через кілька хвилин юнак побачив попереду силуети двох вершників. Він і крикнути не встиг, як на місці двох вершників виникло десятеро, а тоді ціла сотня. І ось вони вже скрізь у дюнах.

Ці воїни були вбрані в синє, а на тюрбанах мали чорні стрічки. Сині запони закривали їм обличчя, залишаючи тільки очі.

Навіть з такої віддалі очі ці передавали силу їхніх душ. І говорили очі про смерть.

Мандрівників відпровадили до військового табору. Солдат заштовхав їх до шатра, де велася нарада верховного вождя зі штабом.

— Це шпигуни, — сказав один із присутніх.

— Ми просто мандрівники, — заперечив Алхімік.

— Три дні тому вас бачили у ворожому таборі. Ви там розмовляли з воїном.

— Я чоловік, який блукає пустелею і читає зірки, — пояснив Алхімік. — Я не знаю нічого про племена чи про рух військ. Я тільки показую дорогу своєму приятелеві.

— А хто твій приятель? — запитав верховний вождь.

— Він алхімік, — відповів Алхімік. — Розуміє природні сили. Він може продемонструвати вам свої виняткові здібності.

Юнак слухав мовчки. І злякано.

— Що робить чужинець на нашій землі? — запитав інший чоловік.

— Він приніс гроші для вашого племені, — відповів Алхімік, перш ніж юнак здолав сказати хоч слово. Вихопивши в юнака торбу, Алхімік передав вождеві золоті монети.

Араб їх мовчки прийняв. За ці гроші можна було купити повно зброї.

— Хто такий алхімік? — запитав він нарешті.

— Той, хто розуміє природу й світ. Якби він захотів, зруйнував би цей табір силою вітру.

Чоловіки розреготалися. Вони звикли до жорстоких битв і знали, що вітер не може завдати фатального удару. Проте їхні серця закалатали швидше. Вони були чоловіками пустелі й остерігалися чаклунів.

— Хотілось би це побачити, — сказав верховний вождь.

— Йому потрібно три дні, — відповів Алхімік. — Він сам обернеться вітром, щоб показати свою могутність. А не покаже, то ми смиренно віддамо наші життя для вшанування вашого племені.

— Не можете віддати те, що й так мені належить, — заявив пихато вождь.

Але подарував мандрівникам три дні.

Юнака трясло від страху. Алхімік допоміг йому вибратися з шатра.

— Не показуй їм, що злякався, — прошепотів Алхімік. — Вони відважні воїни і зневажають боягузів.

Але хлопцеві відібрало мову. Він заговорив лиш тоді, коли вони дійшли майже до центру табору. Їх не треба було навіть брати під варту — араби просто відібрали в них коней. Отже, світ ще раз виявив свою багатомовність: ще недавно пустеля була вільною й безмежною, а тепер перетворилась у непроникну стіну.

— Ви їм віддали все моє багатство! — вигукнув юнак. — Все, що я назбирав протягом життя!

— Ну й на що воно тобі здалося, якщо маєш померти? — відповів Алхімік. — Зате твої гроші врятували тебе на три дні. А гроші не часто рятують від смерті.

Та юнак був надто наляканий, щоб прислухатися до мудрих слів. Він не знав, як обернутися вітром. Він не був алхіміком!

Алхімік попросив солдата принести трохи чаю, й пролив юнакові на зап'ястки. По тілу його прокотилася хвиля спокою, й Алхімік пробурмотів якісь загадкові слова.

— Не піддавайся страхові, — на диво лагідно сказав він. — Інакше не зможеш почути своє серце.

— Але ж я не знаю, як стати вітром.

— Коли живеш своєю Леґендою, знатимеш усе, що треба. Лиш одна річ заважає здійсненню мрії — страх перед поразкою.

— Я не боюся поразки. Просто я не знаю, як стати вітром.

— Мусиш навчитися. Від цього залежить твоє життя.

— А коли не зумію?

— Тоді помреш на дорозі Леґенди. Така смерть краща, ніж у мільйонів інших, хто ніколи й не чув про Леґенду. Але не переймайся. Загроза смерті змушує людей боротись за життя.

Минув перший день. Неподалік тривав великий бій, і до табору приносили поранених. "Смерть нічого не змінює", — думав юнак Живі заступали мертвих, і все продовжувалось.

— Міг би померти пізніше, — звертався солдат до вбитого побратима, — коли оголосять мир. Та все одно помер би...

Надвечір юнак пішов на розшуки Алхіміка. Той був у пустелі, разом із соколом.

— Не знаю, як стати вітром, — знову повторив юнак.

— Пам'ятай, що я тобі казав: світ — це лише видимий лик Бога. Алхімія має наповнити цей світ духом.

— Що ви робите?

— Годую сокола.

— Якщо мені не вдасться стати вітром, ми помремо, — сказав юнак. — Навіщо ж його годувати?

— Це ти можеш померти, — відповів Алхімік. — Я знаю, як стати вітром.

На другий день юнак зіп'явся на кручу неподалік від табору. Вартові не перешкоджали йому, — вони вже чули про чаклуна, який обертається вітром, і не хотіли йти за ним. Зрештою, пустеля все одно непрохідна.

Він провів там цілий вечір, споглядаючи пустелю. Слухав своє серце. Пустеля відчувала його страх.

Вони говорили однією мовою.

На третій день верховний вождь зібрав своїх старшин. Він викликав Алхіміка й звелів:

— Ходімо, глянем на хлопця, який обертається вітром.

— Ходімо! — відповів Алхімік.

Юнак привів їх туди, де він був учора. Запропонував усім сісти.

— Це забере трохи часу, — сказав їм.

— Ми не поспішаємо, — відповів вождь. — Ми — чоловіки пустелі.

Юнак глянув на обрій. Вдалині були гори, дюни, скелі; були рослини, які чіплялися за життя там, де, здавалося б, неможливо вижити. Була пустеля, по якій він блукав уже декілька місяців, але вивчив за цей час лише малу її частинку. Тут він зустрів Англійця, бачив каравани, війну та оазу, в якій п'ятдесят тисяч пальм і триста джерел.

— Чого ти хочеш нині? — запитала в нього пустеля. — Не надивився на мене вчора?

— Десь у пісках є жінка, яку я люблю, — сказав юнак. — Тому, дивлячись на твої піски, дивлюся на неї. Я хочу до неї повернутись, і мені потрібна твоя допомога, щоб перетворитися у вітер.

— Що таке Любов? — запитала пустеля.

— Любов — це політ сокола над твоїми пісками. Бо для нього ти — зелене поле, з якого він ніколи не вертається без здобичі. Він знає твої скелі, дюни й гори, а ти з ним щедро ділишся.

— У своєму дзьобі сокіл переносить шматочки мене самої, — сказала пустеля. — Роками я доглядаю його здобич, годую її й напуваю рідкісними краплинками води. І ось, коли я тішуся, що виплекала щось у своїх пісках, сокіл кидається з неба й забирає створене мною.

— Але ж для цього ти й створила здобич, — відповів юнак, — щоб нагодувати сокола. Сокіл нагодує людину. А людина згодом дасть поживу твоїм піскам, де знову з'явиться здобич. Так влаштовано світ.

— То це — Любов?

— Так. Це те, що перетворює здобич у сокола, сокола в людину, а людину в пустелю. Це те, що перетворює свинець у золото й ховає золото в землю.

— Не розумію тебе, — сказала пустеля.

— Принаймні зрозумій, що у твоїх пісках мене чекає жінка. Тому я мушу стати вітром.

Пустеля якийсь час мовчала.

Тоді заговорила знову:

— Я дам тобі свій пісок, щоб вітер мав що розвіювати. Але сама я нічого не можу зробити. Звернися до вітру.

Повіяв легенький вітерець. Вожді спостерігали здаля за хлопцем, розмовляючи мовою, якої він не знав.

Алхімік посміхнувся.

Вітерець торкнувся юнакового обличчя. Він чув його розмову з пустелею, бо вітри підслуховують усе. Вони вештаються скрізь по світові, не маючи ані місця народження, ані місця смерті.

— Допоможи мені, — попросив юнак. — Колись ти приніс мені голос коханої.

— Хто навчив тебе говорити мовою пустелі й вітру?

— Моє серце, — відповів юнак.

Вітер мав багато імен. Тут його називали сіроко; араби вірили, що він прилітає сюди з тих країв, де багато води й де живуть люди з чорною шкірою. В далекому краї, з якого прийшов юнак, його називали левантом, — там вірили, що він приніс колись піски пустелі й бойові вигуки маврів. Можливо, в інших далеких краях люди думають, що вітер народився в андалузьких полях, де пасуться вівці. Та вітер нізвідки не приходить і нікуди не йде, тому він і сильніший від пустелі. В пустелі можна насадити дерева, навіть розвести там овець, але ніхто не здатен приборкати вітер.

— Ти не зможеш стати вітром, — сказав вітер. — Ми надто різні.

— Неправда, — заперечив юнак — Мандруючи світом, я навчився секретів Алхімії. Я маю в собі вітри, пустелі, океани, зорі — все, що створене Всесвітом. Нас усіх створила одна Рука, й усі ми маємо спільну Душу. Я хочу, як ти, сягати в усі куточки світу, перетинати моря, розвіювати піски, що ховають мій скарб, і переносити голос коханої.

— Я чув твою розмову з Алхіміком, — сказав вітер. — Він казав, що кожен живе власною Леґендою. Тому люди — не вітри.

— Навчи мене, як стати вітром хоча б на кілька хвилин, — попросив юнак. — Ми тоді поговоримо про надзвичайні можливості людей і вітрів.

Вітру було цікаво, бо він цього ще не знав. Йому хотілось про це поговорити, та він не відав, як перетворити у вітер людину. А він стільки всього вмів! Творив пустелі, затоплював кораблі, валив ліси й проносився містами, повними музики й галасу. Вважав, що нема йому меж, а тут цей хлопчина говорить ще про щось, що міг би вдіяти вітер.

— Це називається Любов'ю, — сказав юнак, побачивши, що вітер уже готовий поступитися. — Коли тебе люблять, ти можеш досягти усього на світі. Коли тебе люблять, не треба навіть розуміти, що діється, бо все воно діється в тобі, й тоді людина може стати вітром. Якщо, звичайно, вітер допоможе.

Вітер був гордий і його дратували слова юнака. Він почав дути сильніше, здіймаючи вгору пісок. Та зрештою мусив визнати, що, хоча й літав по цілому світу, так і не навчився перетворювати людей у вітер. І нічого не знав про Любов.

— Блукаючи по світу, я бачив, що люди, говорячи про Любов, часто дивляться на небо, — сказав вітер сердито, бо мусив визнати власну обмеженість. — Ти спитай у неба.

— Ну, то допоможи мені, — попросив юнак. — Розпочни бурю, щоб пісок заступив собою Сонце. Тоді я зможу дивитися на небо й не сліпнути.

Вітер дмухнув з усієї сили, й небо заповнилося піском, а замість Сонця залишилось ледь помітне золотисте коло.

У таборі важко було що-небудь побачити. Чоловіки пустелі добре знали цей вітер. Він звався "самум" і був гірший, ніж шторм на морі. Коні іржали, а зброю засипало піском.

Один із командирів звернувся до верховного вождя:

— Мабуть, з цим треба кінчати.

Вони вже ледве бачили юнака. Їхні обличчя вкривали сині запони, але в очах світився страх.

—Давайте призупинимо це, — підтримав інший командир.

— Я хочу бачити велич Аллаха, — відповів шанобливо вождь. — Я хочу бачити, як обернеться вітром людина.

Але він запам'ятав тих старшин, які виказали переляк. Як тільки вщухне вітер, він звільнить їх з командних посад, бо воїни пустелі не відають страху.

— Вітер каже, ти знаєш, що таке Любов, — звернувся юнак до Сонця. — Якщо ти знаєш про любов, то знаєш і про Світову Душу, бо вона створена з Любові.

— Звідси, — відповіло сонце, — я бачу Світову Душу. Вона спілкується з моєю душею, й завдяки нам ростуть рослини, а вівці шукають тіні. Я навчилося любити тут, далеко від Землі. Якщо я хоч на крихту зближуся до неї на Землі, усе загине, і Світова Душа також. Тому ми дивимось одне на одного, і прагнемо одне одного: я їй дарую тепло, а вона надає сенс моєму життю.

— Ти знаєш Любов, — ствердив юнак.

— І знаю Світову Душу, бо ми постійно розмовляємо під час нашої мандрівки у Всесвіті. Вона скаржиться, що тільки рослини й мінерали розуміють, що світ — одне ціле. Тому залізові не треба ставати міддю, а міді — золотом. Кожен грає свою роль у цій унікальній цілості, й усе було б Симфонією Злагоди, якби Рука, що все це написала, зупинилася б на п'ятий день творіння. Але був шостий день… — сказало Сонце.

— Ти мудре, бо дивишся на все здаля, — сказав юнак. — Але ти таки не знаєш, що таке Любов. Якби не було шостого дня, не було б людини; мідь назавжди залишилася б міддю, а свинець свинцем. Це правда, що все на світі має свою Леґенду, але ж Леґенди врешті-решт здійснюються. Тому потрібно перетворюватись у щось краще й починати нову Леґенду, аж поки Світова Душа не стане одним цілим.

Сонце поміркувало над цим й вирішило світити яскравіше. Вітер, якому сподобалась розмова, почав дути ще сильніше, щоб Сонце не засліпило юнака.

— Ось чому існує Алхімія, — продовжив юнак. — Щоб кожна людина шукала свій скарб, знаходила його й прагнула стати кращою, ніж у минулому житті. Свинець виконуватиме свою роль, доки буде потрібний світові; після цього свинець перетвориться в золото. Ось чим займаються алхіміки. Вони показують, що тоді, коли ми намагаємося стати кращими, все навколо нас також стає кращим.

— А чому я не знаю, що таке Любов? — запитало Сонце.

— Бо Любов не застигає нерухомо, як пустеля, не вештається світом, як вітер, і не дивиться на все здаля, як ти. Любов — це сила, яка трансформує і вдосконалює Світову Душу. Коли я вперше в неї занурився, думав, що вона бездоганна. Але згодом побачив, що, як усе в світі, вона має свої пристрасті й конфлікти. Це ми даємо поживу Світовій Душі, й світ, у якому живемо, буде кращим або гіршим залежно від того, якими станемо ми. Ось тут і необхідна сила Любові, бо коли ми любимо, завжди хочемо стати кращими.

— А чого ти хочеш від мене? — запитало Сонце.

— Допоможи мені стати вітром, — відповів юнак.

— Всі знають, що я наймудріше у світі, — промовило Сонце. — Але я не знаю, як зробити тебе вітром.

— То кого ж мені просити?

Сонце замислилося. Вітер уважно слухав, готовий рознести скрізь новину про те, що й сонячна мудрість має межі. Бо навіть воно не може помогти юнакові, котрий розмовляє Мовою Світу.

— Зверніся до Руки, яка все написала, — порадило Сонце.

Вітер захоплено завив й почав дмухати вдвічі сильніше. Він повиривав намети з піску й вивільнив від прив'язі тварин. Люди на кручі хапалися одне за одного, щоб їх не позносило геть.

Юнак звернувся до Руки, яка Все Написала. В цю мить відчув, як замовк цілий Всесвіт, і він теж замовк.

Хвиля Любові зринула йому з серця, й юнак почав молитися. Це була молитва, якої він ще ніколи не проказував, бо була вона без слів і благань. Ця молитва не приносила подяку за нові пасовища для овець, не просила, щоб краще йшла торгівля кришталем, не благала, щоб жінка, яку він зустрів, чекала на нього. В тиші, яка настала, юнак збагнув, що пустеля, вітер і сонце також шукають знаків, написаних Рукою, теж намагаються йти своїм шляхом і збагнути напис на смарагдовій грані. Він побачив, що знаки є скрізь на Землі і в Космосі, й виникають вони без особливих причин; він усвідомив, що ні пустелі, ні вітри, ні сонце, ні люди не відають, для чого вони створені. Тільки Рука знає причину, тому вона й могла творити чудеса, перетворюючи моря в пустелі, а людей у вітри. Тільки вона розуміє ґрандіозний задум, за яким у Всесвіті настала мить, коли шість днів творіння стали Архитвором.

Юнак занурився у Світову Душу і збагнув, що Душа Світу — це частка Душі Бога, а Божа Душа — це його душа. І що він може творити чудеса.

Цього дня самум бушував, як ніколи. Цілі покоління арабів переповідали потім леґенду про юнака, який, обернувшись вітром, мало не знищив військовий табір і кинув виклик наймогутнішому вождю пустелі.

Коли самум ущух, всі глянули туди, де був юнак. Там було пусто, а юнак стояв біля засипаного піском охоронця, на протилежному кінці табору.

Всі були нажахані цим чаклунством. Посміхалися лише двоє чоловіків — Алхімік, бо знайшов бездоганного учня, й верховний вождь, бо цей учень пізнав славу Божу.

Наступного дня вождь розпрощався з юнаком і Алхіміком, надавши їм для охорони військовий загін.

Вони їхали цілий день. Надвечір дісталися до монастиря коптів. Алхімік відпустив охорону й зіскочив з коня.

— Далі підеш сам, — сказав Алхімік. — До Пірамід лишилось тільки три години.

— Дякую вам, — сказав юнак. — Ви мене навчили Мови Світу.

— Я тільки пригадав тобі те, що ти знав.

Алхімік погрюкав у монастирські ворота. Вийшов монах, весь у чорному. Вони щось переговорили на коптській мові, й Алхімік дав знак юнакові зайти.

— Я попросив дозволу скористатися кухнею, — всміхнувся він.

Вони попрямували до монастирської кухні. Алхімік розпалив вогонь, чернець приніс трохи свинцю, й Алхімік поклав його в металевий казан. Коли свинець розтопився, Алхімік витягнув з торби дивне яйце з жовтого скла. Зішкріб з нього скалочку завтовшки з волосинку, загорнув її у віск і кинув у казан з розплавленим свинцем.

Суміш набрала багряного кольору крові. Алхімік зняв казан з вогню й відставив набік охолонути. Весь цей час він розмовляв з ченцем про війну.

— Це буде довга війна, — сказав він.

Чернець був роздратований. Каравани, які стояли в Гізі, не могли дочекатись, коли вона скінчиться. — На все воля Божа, — прорік чернець.

— Саме так, — відповів Алхімік.

Коли казан охолов, монах з юнаком зачаровано втупилися в нього. Свинець затверднув по формі казана, але то вже не був свинець. То було золото.

— Чи я колись цього навчуся? — запитав юнак.

— Це моя Леґенда, не твоя, — відповів Алхімік. — Але я хотів показати тобі, що це можливе.

Вони вернулись до воріт монастиря. Там Алхімік розділив золотий диск на чотири частини.

— Це тобі, — сказав він, простягаючи одну частину монахові. — За твою щедрість до подорожніх.

— Винагорода перевершує щедрість, — здивувався монах.

— Не говори такого. Життя може підслухати, й наступного разу отримаєш менше.

Алхімік обернувся до хлопця.

— Це тобі. Повертаю те, що ти віддав вождю.

Юнак хотів був сказати, що віддав вождю значно менше. Але він чув, що було сказано ченцеві, тож промовчав.

— А це мені, — промовив Алхімік. — Мені вертатися в пустелю, а там війна.

Четверту частину він також вручив монахові.

— Це для юнака. На всяк випадок.

— Але ж я йду по скарб! — вигукнув юнак. — Він зовсім близько!

— Я певний, що ти його знайдеш, — погодився Алхімік.

— Тоді навіщо це?

— Бо ти вже двічі втрачав свої гроші. Спочатку вони дісталися злодієві, тоді — вождеві. Я старий, забобонний араб, і вірю у наші прислів'я. Одне з них каже: "Те, що сталося раз, ніколи не повториться. Але те, що сталося двічі, неминуче повториться втретє".

Вони осідлали коней.

— Хочу розповісти тобі історію про сни, — сказав Алхімік.

Юнак під'їхав ближче.

"У стародавньому Римі, в епоху імператора Тіберія, жив собі добрий чоловік, який мав двох синів. Один був військовим і служив у найвіддаленіших закутках імперії. Другий син був поетом, і зачаровував віршами весь Рим.

Якось уночі батькові приснився сон. Йому явився янгол і сказав, що цілий світ століттями вивчатиме й повторюватиме слова одного з його синів. Старий прокинувся зі сльозами вдячності на очах, бо життя щедро відкрило йому те, чим пишався би кожний батько.

Невдовзі по цьому старий загинув, рятуючи дитину, яку ледь не переїхала колісниця. Життя своє він прожив чесно й праведно, тому відразу потрапив на небеса, де зустрів янгола, який приходив до нього у сні.

— Ти був добрим чоловіком, — сказав йому янгол. — Прожив своє життя з любов'ю й помер достойно. Тепер я можу виконати будь-яке твоє бажання.

— Життя й для мене було добрим, — сказав старий. — Коли ти з'явився мені уві сні, я відчув, що всі мої старання винагороджені. Бо вірші мого сина залишаться в пам'яті людей на довгі віки. Нічого не хочу для себе. Але, як кожен батько, хотів би потішитися славою того, кого ростив і виховував. Хотів би почути слова мого сина в далекому майбутньому.

Янгол доторкнувся старому до плеча, й вони перенеслися в майбутнє. Опинилися у ґрандіозному храмі, оточені тисячами людей, що говорили незнайомою мовою.

Чоловік ридав від щастя.

— Я знав, що поезії мого сина будуть безсмертними, — мовив він крізь сльози. — Але який з його віршів декламують ці люди?

Янгол наблизився й лагідно підвів старого до найближчої лави, на яку вони й присіли.

— Вірші твого сина-поета були дуже славні у Римі, — сказав янгол. — Всі їх любили й цитували. Проте, коли завершилось правління Тіберія, поезії його були забуті. Слова, які чуєш тепер, належать твоєму синові-військовому.

Старий приголомшено глянув на янгола.

— Твій син служив у далекому краї, де став центуріоном. Був добрим і справедливим чоловіком. Одного разу смертельно захворів його слуга. Твій син почув про цілителя, який лікував недуги, й вирушив на його розшуки. Дорогою він довідався, що чоловік, якого шукає — Син Божий. Він стрічав зцілених ним людей, осягнув його вчення й навернувся до нової віри, хоча й був римським центуріоном. Нарешті одного ранку він стрів і самого Учителя.

— Він розповів йому про хворобу слуги, й Учитель погодився зайти в його дім. Але центуріон був глибоко віруючою людиною, тому, побачивши Його очі, він збагнув, що справді стоїть перед Сином Божим.

— І ось що сказав твій син, — мовив старому янгол. — Тієї миті він сказав слова, що їх не забудуть повік: "Господи, я недостойний, щоб ти увійшов під мою покрівлю. Скажи лише слово, і слуга мій видужає".

Алхімік поквапив свого коня.

— Кожна людина на цій Землі, хто б вона не була, відіграє центральну роль в історії світу. Хоча й не відає про це.

Юнак усміхнувся. Ніколи не думав, що життя чабана буде таким важливим.

— На все добре, — сказав Алхімік.

— На все добре, — відгукнувся юнак.

Він уже дві з половиною години їхав пустелею, слухаючи уважно власне серце. Саме воно мало йому підказати, де захований скарб.

"Де серце, там і скарб", — казав йому Алхімік.

Але серце говорило зовсім про інше. Воно гордо розповідало про пастушка, котрий покинув своїх овець, щоб здійснити сон, який йому двічі снився. Вело мову про Особисту Леґенду й про тих чоловіків, які колись вирушали на пошуки далеких країв і чарівних красунь. Описувало мандри, відкриття й великі переміни.

Він почав підійматися на високу дюну. Раптом серце прошепотіло: "Там, де заридаєш, буду я. Там твій скарб".

Юнак поволі вибирався на дюну. У зоряному небі знову з'явився повен місяць; відтоді, як він покинув оазу, минуло тридцять днів. Місячне сяйво творило в дюнах гру тіней, і пустеля стала хвилястим морем; це нагадало юнакові той день, коли, відпустивши віжки коня, він подав Алхімікові знак, якого той чекав. Місяць висвітлював пустельну тишу й постать мандрівника, котрий шукає скарб.

Коли він сягнув вершечка дюни, серце закалатало. Осяяні місячним світлом і білістю пісків, перед ним постали урочисті й величаві Піраміди Єгипту.

Юнак впав навколішки і заридав. Він дякував Богові за віру в свою Леґенду, за зустрічі з королем, торговцем, англійцем та алхіміком. І перш за все — за зустріч із жінкою пустелі, яка сказала, що Любов ніколи не розлучить чоловіка з його Леґендою.

З висоти Пірамід на юнака дивилися віки. Якщо він схоче, може тепер вернутися в оазу, до Фатіми, й вести там життя простого чабана. Адже й Алхімік живе в пустелі, хоча й розуміє Мову Світу і знає, як робити золото зі свинцю. Не мусить нікому показувати своє мистецтво і своє знання. Дорогою до Леґенди він пізнав усе необхідне й пережив усе, про що лиш міг мріяти.

Але скарб тут, поруч, і жодна праця не є завершеною, доки не досягнуто мети. Тут, на цій дюні, він ридав. Юнак опустив очі й побачив, що там, де падали сльози, повзе жук скарабей. Він уже знав, що в Єгипті скарабеї вважаються символами Бога.

Ще один знак! Юнак почав копати, пригадавши торговця кришталем. Ніхто не зміг би збудувати Піраміду на власному подвір'ї, навіть якби складав каміння ціле життя.

Всю ніч юнак копав у зазначеному місці, проте нічого не знайшов. З висоти Пірамід на нього мовчки дивилися віки. Але він не спинявся. Копав і копав, змагаючися з вітром, який вперто заносив піском вириту яму. Мав обдерті й потомлені руки, але вірив своєму серцю. А воно казало копати там, де впали сльози.

Раптом, витягаючи з ями зайве каміння, юнак почув кроки. До нього наблизились якісь люди. Вони стояли спинами до місяця, тому юнак не бачив ані їхніх очей, ні облич.

— Що ти тут робиш? — запитала одна з постатей.

Юнак нічого не відповів. Але відчув страх — адже поруч був його скарб.

— Ми біженці, і нам потрібні гроші, — мовила інша постать. — Що ти тут ховаєш?

— Нічого не ховаю, — відповів юнак.

Але один з них ухопив його й витягнув з ями. Інший, перерівши його торби, знайшов там шматок золота.

— Тут золото, — сказав він.

Місяць освітив обличчя араба, який його схопив, і в очах араба юнак побачив смерть.

— Мабуть, він заховав тут решту золота!

Вони примусили юнака копати далі. Він копав, але там не було нічого. Тоді вони почали його бити. Били аж до перших променів сонця. Одежа юнака була пошматована, й він відчув наближення смерті.

"Навіщо тобі гроші, якщо маєш померти? Гроші рідко коли рятують від смерті", — казав Алхімік. Врешті юнак заволав:

— Я шукаю скарб! — І, хоч вуста в нього були розпухлі й закривавлені, розповів нападникам про те, що йому двічі приснився скарб, захований біля Пірамід Єгипту.

Чоловік, який, схоже, був ватажком, довго мовчав. Тоді звелів:

— Облиште. Нічого в нього немає. Він, мабуть, украв це золото.

Юнак непритомно впав на пісок.

— Ходімо, — звелів ватажок напарникам. А юнакові сказав:

— Ти не помреш. Будеш жити й навчишся, що не можна бути таким дурнем. Два роки тому, на цьому самому місці, мені також приснився двічі один сон. Мені снилося, що я маю помандрувати до Іспанії й знайти там у полі зруйновану церкву, де зупиняються на ніч чабани зі своїми вівцями. Там був платан, який проростав у захристії, й під корінням цього платана я мав би знайти захований скарб. Але не такий я дурний, щоб пертися через цілу пустелю заради снів.

І він пішов геть.

Юнак невпевнено підвівся й ще раз оглянув Піраміди. Вони всміхнулися йому, й він посміхнувся у відповідь. Його серце вибухало від щастя.

Бо він знайшов свій скарб.

ЕПІЛОГ

Юнака звали Сантьяґо. Він дійшов до маленької занедбаної церковці якраз коли настала ніч. Платан і далі височів серед захристії, а зірки, як і раніше, видніли через напівзруйновану покрівлю. Він пригадав, як колись ночував тут разом з вівцями; це була спокійна ніч... якби не сон.

Тепер він тут без отари. Зате з лопатою.

Він довго дивився на небо. Тоді витягнув з торби плящину й випив вина. Згадав ніч у пустелі, коли вони з Алхіміком так само дивилися на

зорі й смакували вино. Думав про дороги, які довелося перейти, та про дивний спосіб, обраний Богом, щоб показати скарб. Якби він не повірив у свої сни, не зустрів би циганки, короля, злодія... "Ну, всього й не перелічиш. Але на дорозі були знаки, й я не міг помилитися", — подумав він.

Непомітно задрімав, а коли прокинувся, сонце було вже високо. Він почав копати біля платанового кореня.

"Старий чаклуне", — подумав юнак. "Ти ж усе знав. Навіть залишив мені трохи золота, щоб я добрався сюди. Монах аж засміявся, коли я вернувся в лахмітті. Чи ж не міг мене від цього вберегти?"

"Ні", — відповів йому вітер. "Якби я про все сказав, ти б не побачив Пірамід. А вони чудові, правда?"

Це був голос Алхіміка. Юнак посміхнувся і продовжував копати. Через півгодини лопата натрапила на щось тверде. А за годину він відкрив скриню, повну старовинних золотих монет. Ще там були коштовні камені, золоті маски й камінні статуетки, оздоблені діамантами. Забуті усіма трофеї, про які невідомий конкістадор не встиг сказати своїм дітям.

Юнак витягнув з торби Уріма й Тумміма. Він скористався ними лиш тоді, коли опинився зранку на базарі. На його шляху було достатньо знаків.

Заховав камінці до скрині. Вони були часткою його скарбу, бо нагадували про старого короля, якого він не стріне більш ніколи.

"Життя справді щедре з тими, хто живе Леґендою", — подумав юнак. Тоді згадав, що мусить дійти до Таріфи, щоб від дати десяту частку скарбу циганці. "Ну й меткі ті цигани", — подумав він. Мабуть, тому, що постійно в мандрах.

Знову повіяв вітер. Це був левант — вітер, який долітає з Африки. Не приніс ані запаху пустелі, ані загрози маврської навали. Приніс, натомість, аромат знайомих парфумів і дотик цілунку — цілунку, що линув поволі, поволі, аж доки не спочив на його вустах.

Юнак усміхнувся. Вона це зробила вперше.

Я повертаюсь, Фатімо, — вимовив він.